“Чи все ще оптимізм?”

Основні економічні тенденції та очікування у червні 2024

за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств», #NRES

Оксана Кузяків, виконавча директорка ІЕД

Євген Ангел, старший науковий співробітник ІЕД

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ІЕД

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ІЕД

Київ, 12 липня 2024

ПРО «НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ»

Опитування щомісяця

Найсвіжіші дані зібрано **17 – 28 червня, 2024**

ВИБІРКА: **у червні** опитано **527 підприємств**

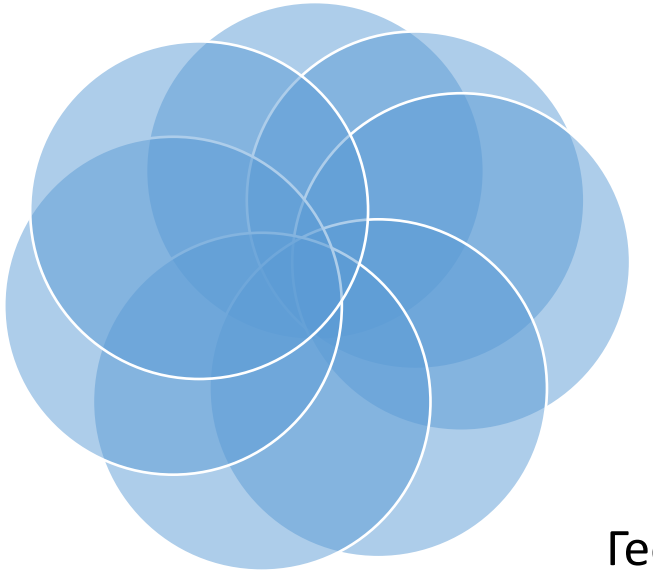

Проведено вже **26 опитувань** (з травня 2022 року)

Підприємства **усіх розмірів**

Сектори: **Промисловість +** (Ритейл, Агро)

Географія: **21 з 27** регіонів України

Головне повідомлення

На фоні **перебоїв з електрикою, які стали основною перешкодою веденню бізнесу**, змістивши небезпеку з першого місця, темпи зростання виробництва уповільнились, а **очікування на найближчу** перспективу **погіршились** (хоча й **є позитивними**), натомість очікування **на 6 місяців** залишаються **високими.**

Перебої з електропостачанням перешкода №1 для ведення бізнесу, але поки ситуація краща за 2022 рік

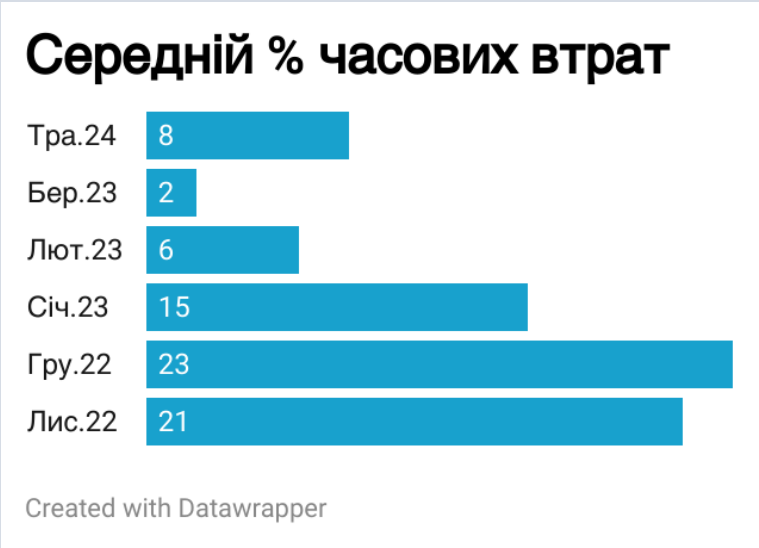

Відновлення та перспективи

Головні результати 1

Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА) **несуттєво зменшився, із 0,40 до 0,37, п**родовживши коливання

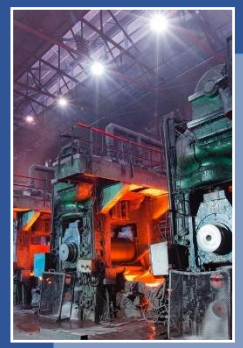

% підприємств, що працюють **на повну потужність**, **зростає другий місяць поспіль**

Агрегований Показник Перспектив Промисловості (АППП) **несуттєво зменшився до 0,12 (було 0,14 у травні),** продовживши формування тренду вниз

Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА)* несуттєво зменшився

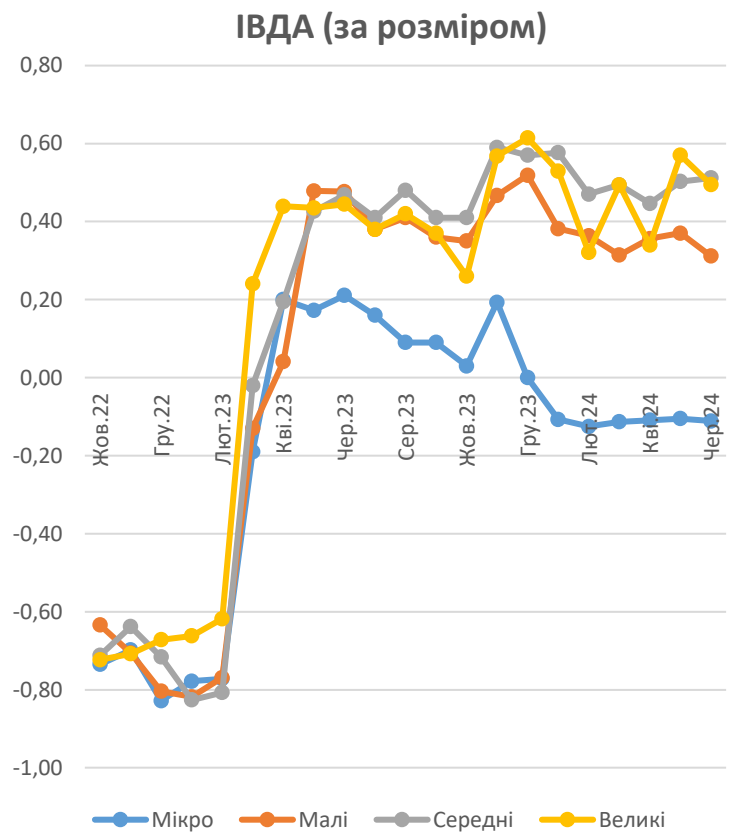

* ІВДА ґрунтується на питанні, де менеджери порівнюють “як є зараз” vs “як це було рік тому”

У червні 2024 року порівняно до травня Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА) **незначним чином зменшився, із 0,40 до 0,37** (шкала від -1 до +1)

Це відбулось завдяки змінам у % краще/гірше відповідей:

- % підприємств, які повідомили, що **їх ділова активність краща**, ніж минулого року, **зменшився із** 55,4% у травні до 50,7% у червні
- % підприємств**,** які повідомили, що **їх ділова активність гірша**, ніж минулого року, **також дещо зменшився,** із 15,1% до 13,3%

Водночас:

- **Частка тих, для кого нічого не змінилося** суттєво зросла, із 29,4% до 36,0%

АЛЕ є суттєві відмінності в залежності від розміру підприємств

- Значення ІВДА **не змінюється вже четвертий місяць поспіль та є найнижчим** (з від'ємним значенням) **для мікропідприємств**
- Показник **зменшився для малих та великих підприємств та суттєво не змінився для середніх підприємств**

«Зараз» vs «до 24 лютого 2022»: завантаженість потужностей зростає

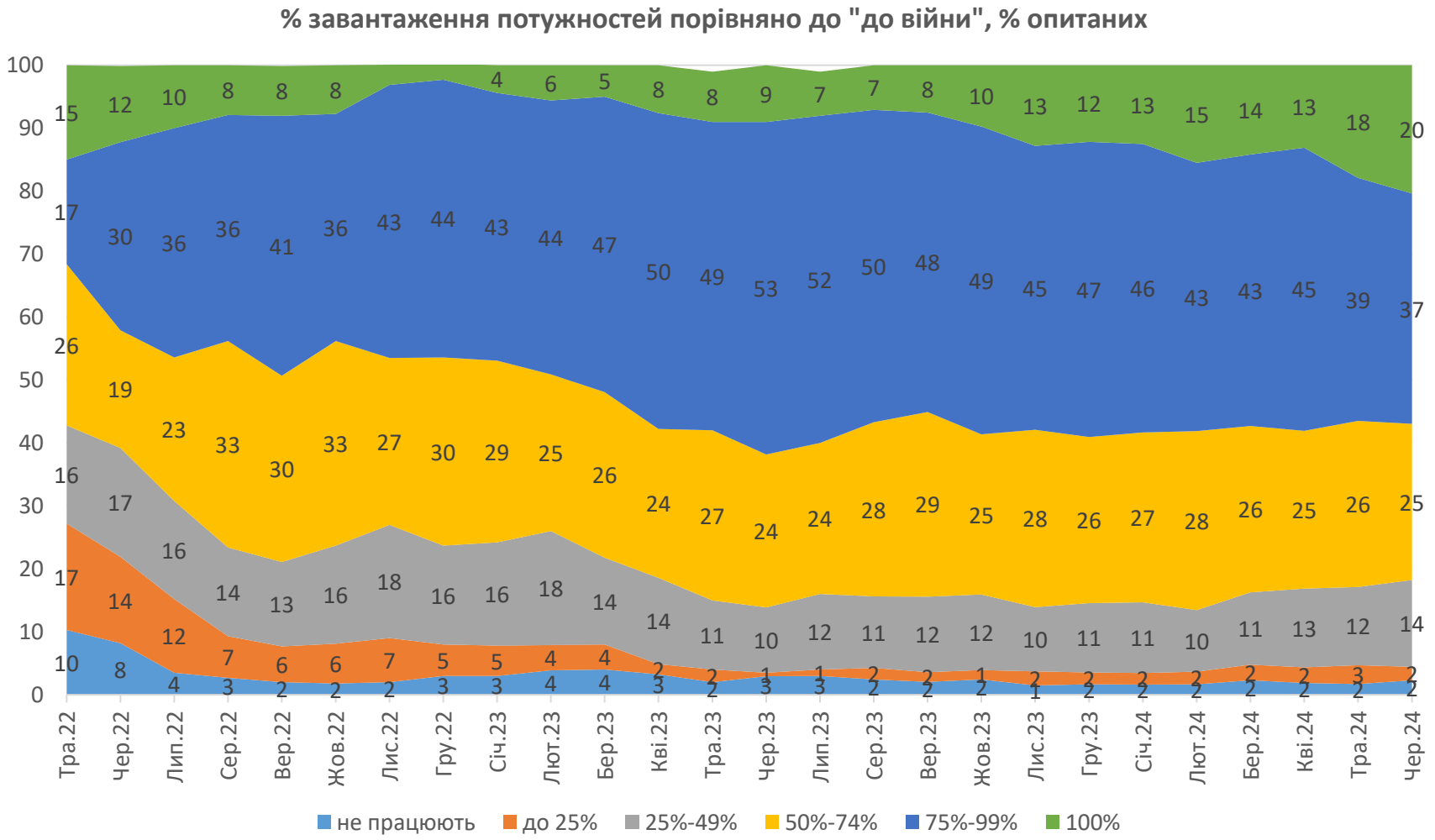

Результати покращились порівняно з попереднім місяцем:

- Частка підприємств, що **працюють на 100%** потужності, **зросла** із 18% у травні до 20% у червні 2024 року
- Частка підприємств, що працюють **майже на повну потужність**, у червні нижча (37%), ніж у травні **нижча** (39%)
- % підприємств, які взагалі **не працюють**, не перевищує **2%** вже кілька місяців поспіль

Агрегований показник перспектив промисловості (АППП)*

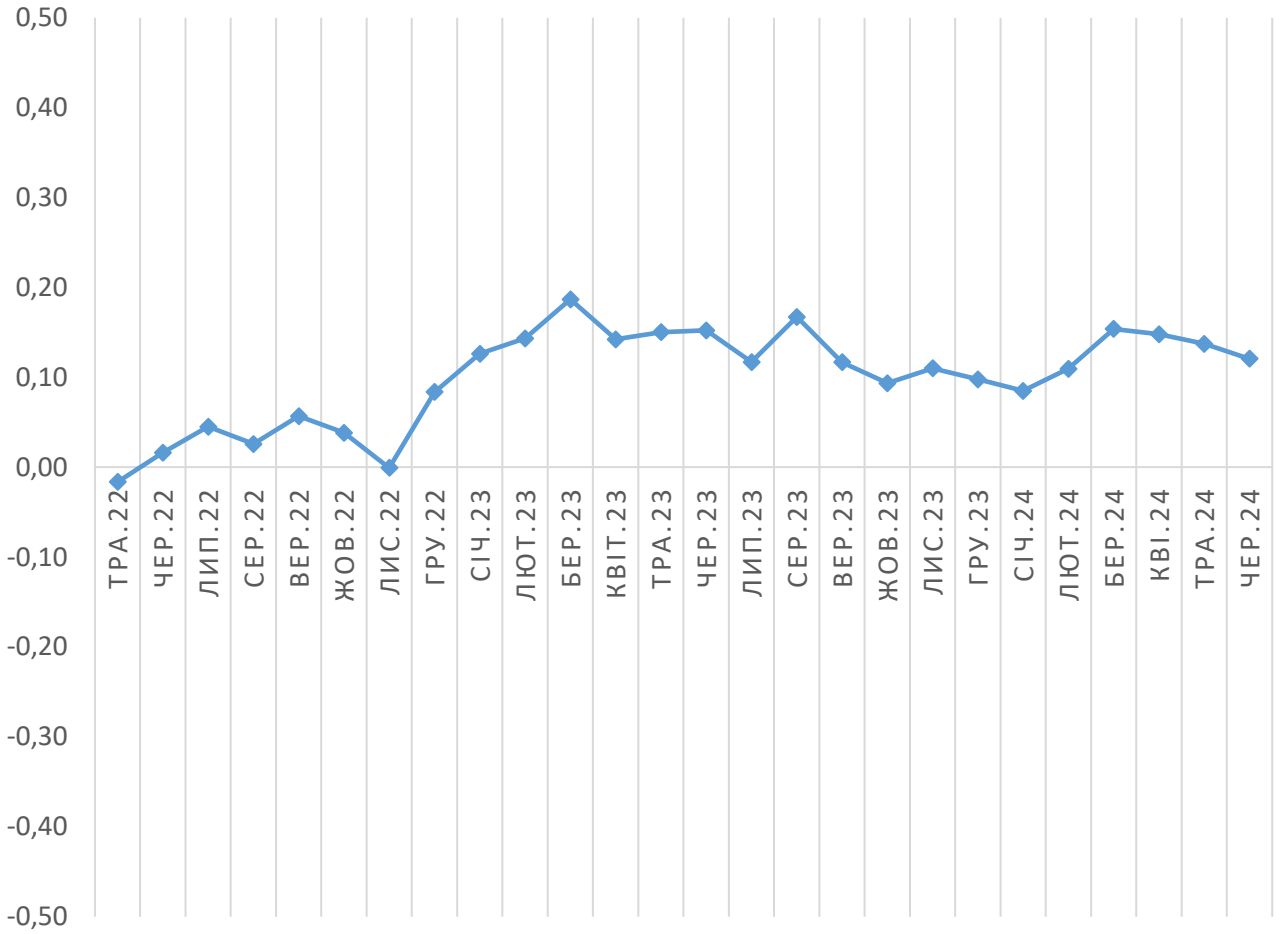

АППП суттєво не змінився та у червні становить 0,12 (було 0,14 у травні)

У червні 2024 року порівняно з травнем коливання складових АППП такі:

- **Очікування виробництва** (ОВ) **зменшились,** із 0,47 до 0,38
- Складова **запаси готової продукції** (ЗГП) **суттєво не змінилась,** (0,02 у травні та 0,01 у червні)
- Складова **обсяг нових замовлень** (ОНЗ) **дещо зросла**(із -0,05 до -0,01)

**АППП= ОВ+ОНЗ+(-ЗГП)/3*

Майбутнє та невизначеність

Головні результати 2. Невизначеність

Невизначеність **у 6-місячній перспективі** для фінансово-економічної ситуації на підприємстві та загально-економічного середовища **незначним чином збільшилась**

Невизначеність у **перспективі 3-х місяців суттєво не змінюється** для виробничих показників

Невизначеність **у 2-річній перспективі істотно не змінилась** після значного зниження минулого місяця

Невизначеність у піврічній перспективі дещо зросла та суттєво не змінюється у тримісячній перспективі

В перспективі півроку

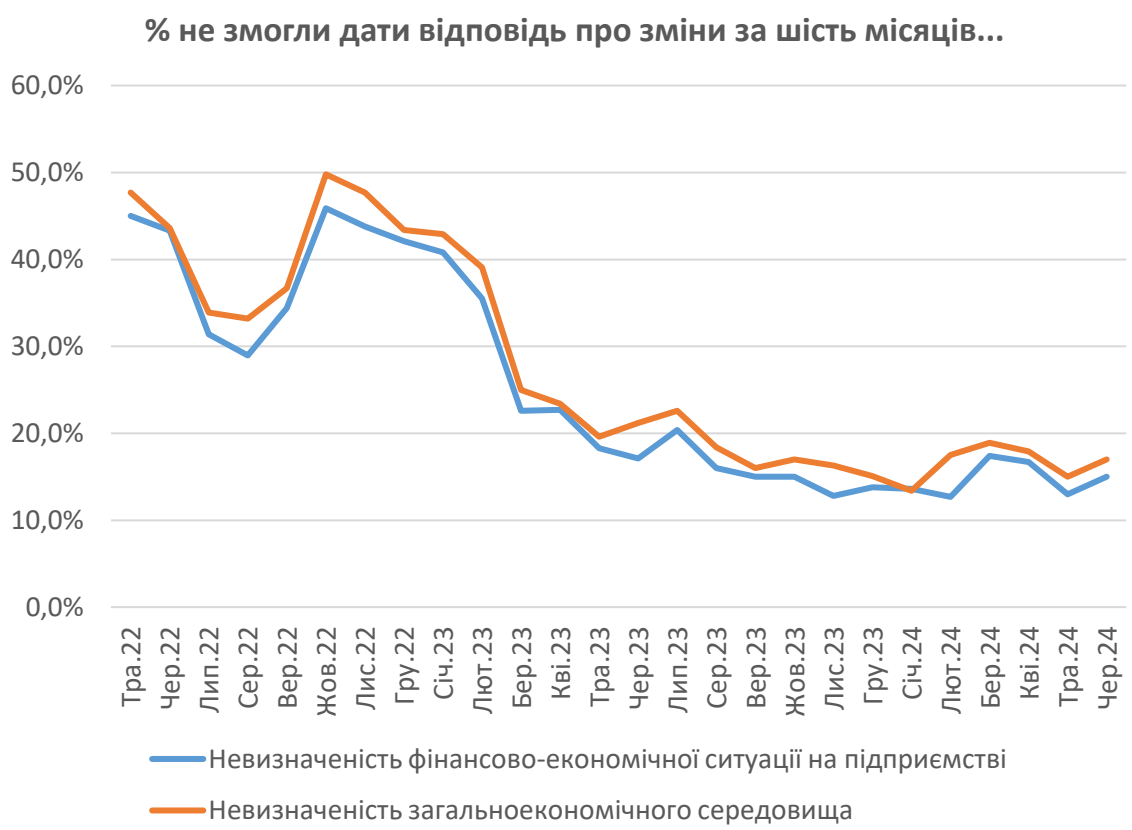

В перспективі трьох місяців

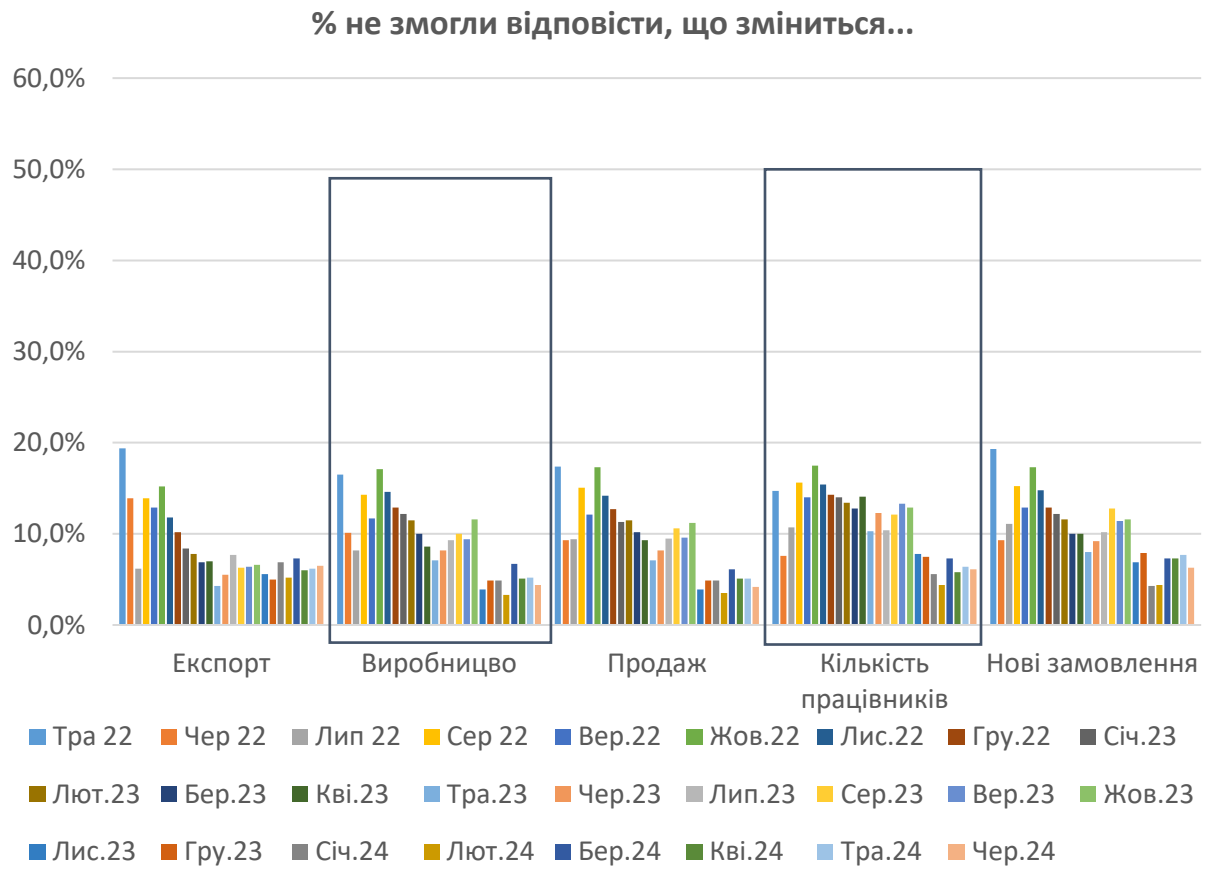

Невизначеність у довгостроковій перспективі істотно не змінилась

Невизначеність у дворічній перспективі

"Важко передбачити, що буде з діяльністю підприємства через 2 роки", % підприємств

% підприємств, які не мають уявлення про свої плани на 2 роки – суттєво не змінився (31% у травні та 30% у червні) та залишається найнижчим за весь період досліджень

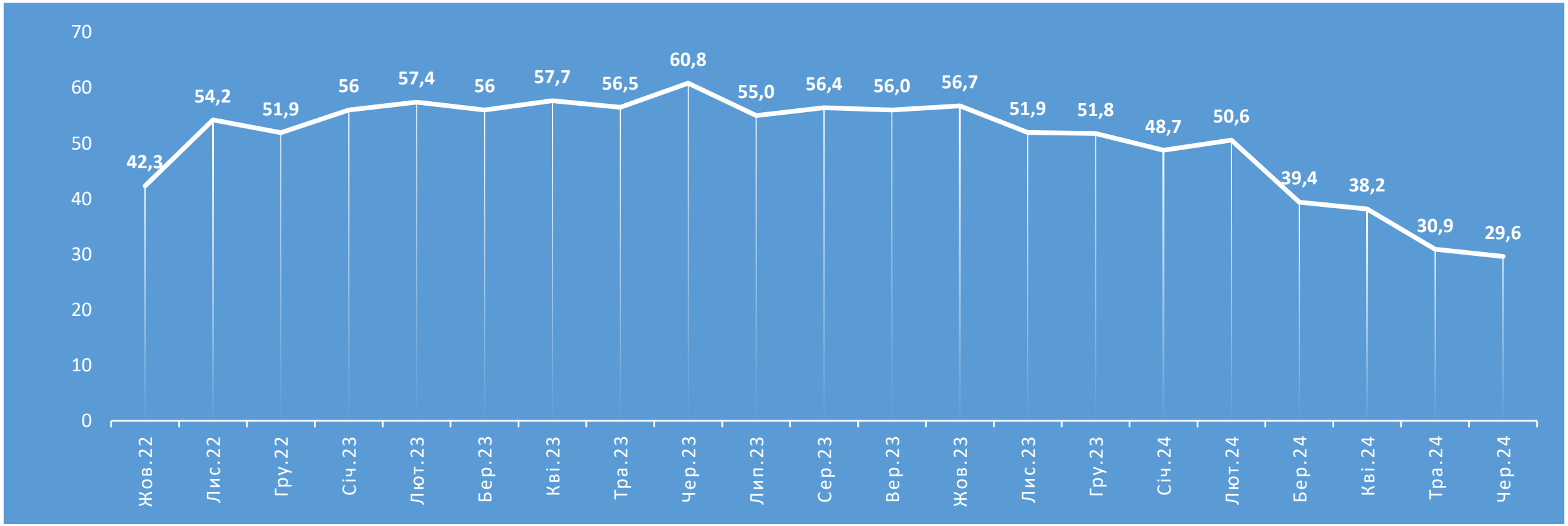

Головні результати 3. Середньострокові та довгострокові очікування без суттєвих змін

Очікування на дворічну перспективу не змінились після істотного погіршення минулого місяця

6-місячні очікування щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та для загально-економічного середовища **суттєво не змінились та залишаються високими**

Очікування у довгостроковій перспективі залишаються без змін

Індекс очікуваних змін у довгостроковій перспективі

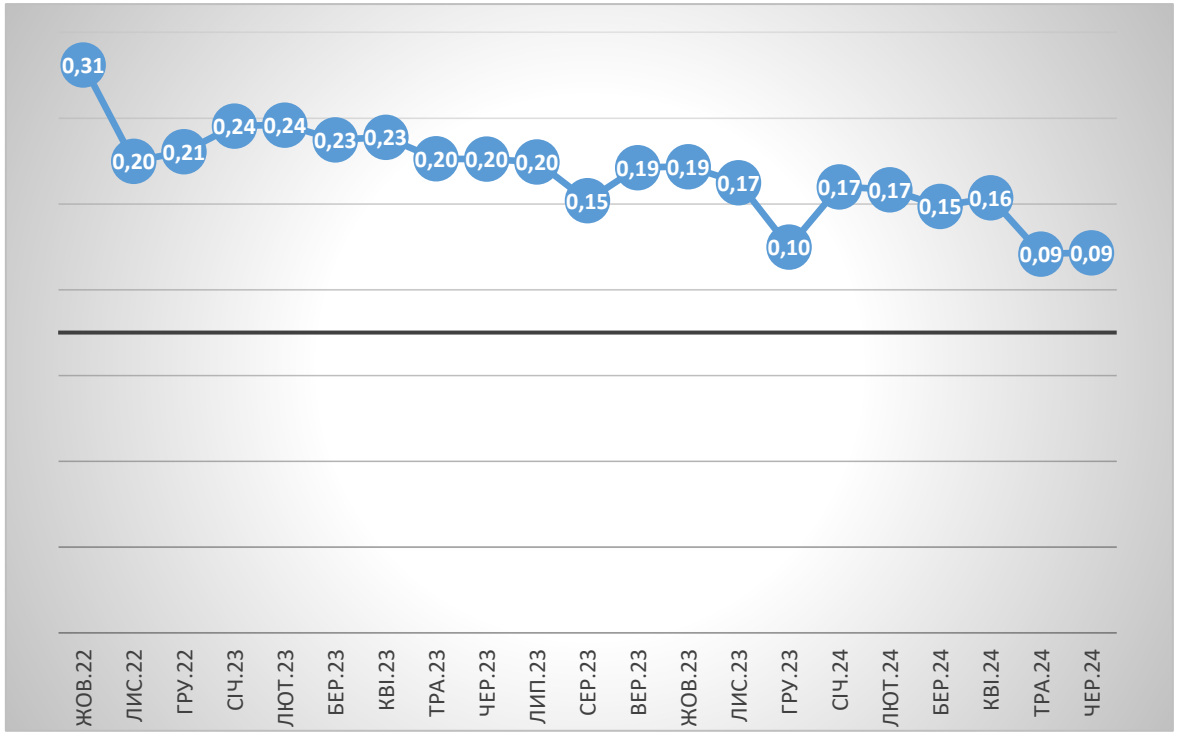

- Індекс очікуваних змін **у перспективі 2 роки** у червні порівняно до травня **не змінився** та становить 0,09
- Шкала з -1 (погано) до +1 (добре)

Очікування у дворічній перспективі

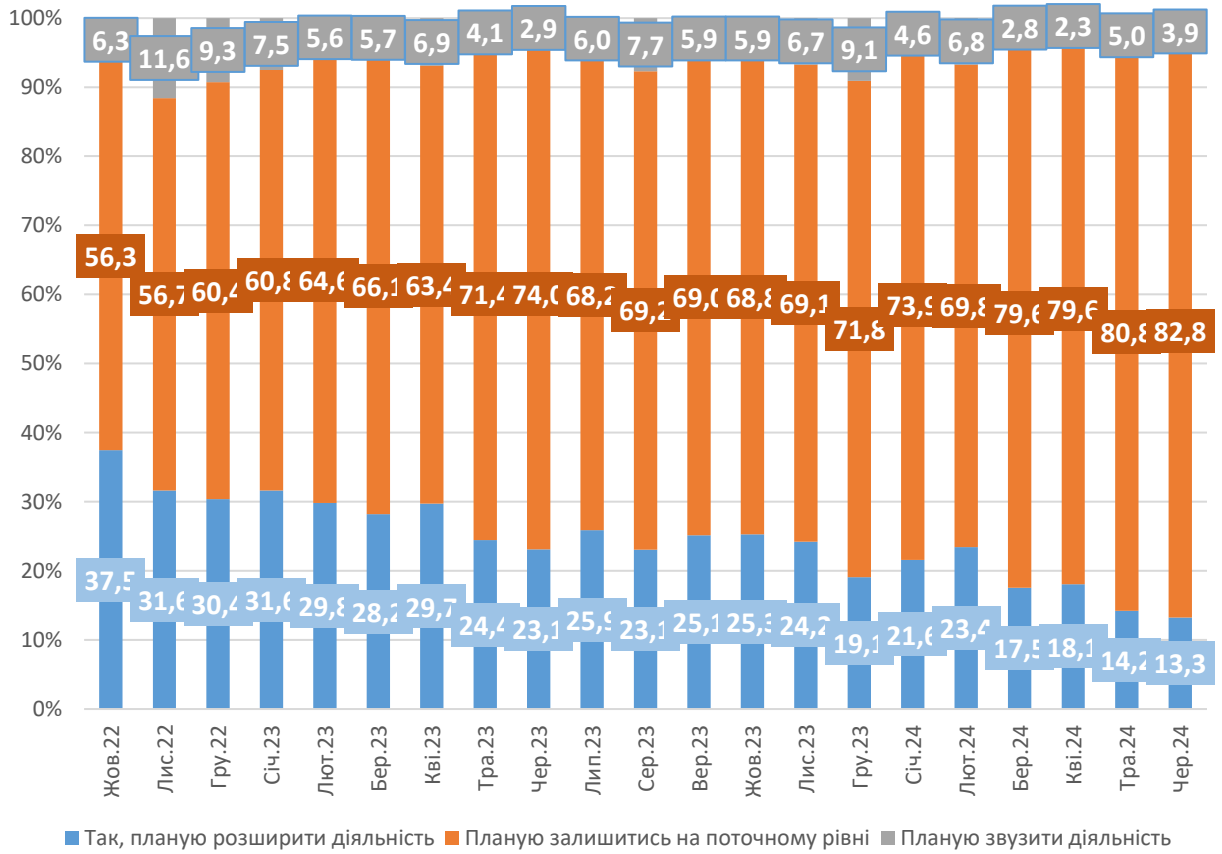

- *У червні порівняно до травня суттєвих змін у відсотковому розподілі відповідей не відбувалось*

6-місячні перспективи: сталий оптимізм

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві

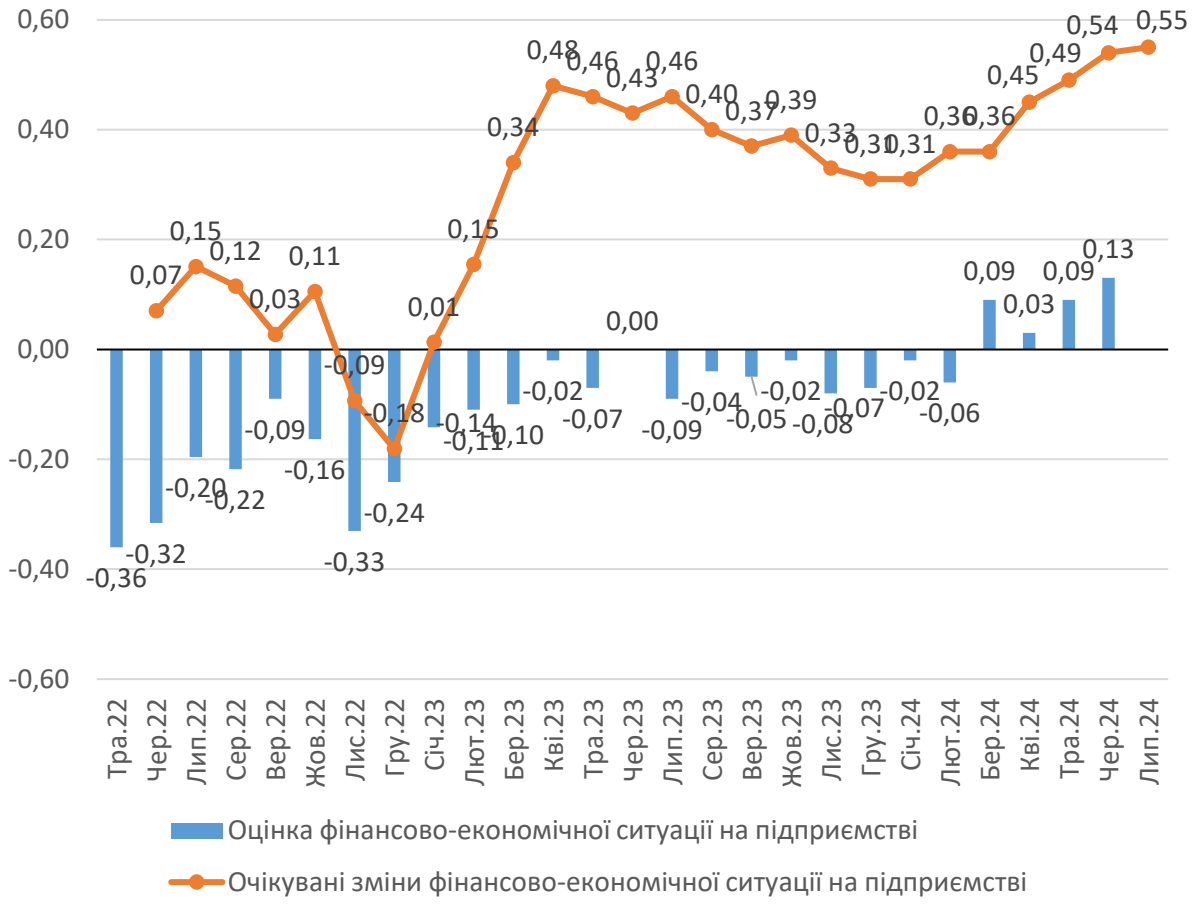

Загально-економічне середовище в країні

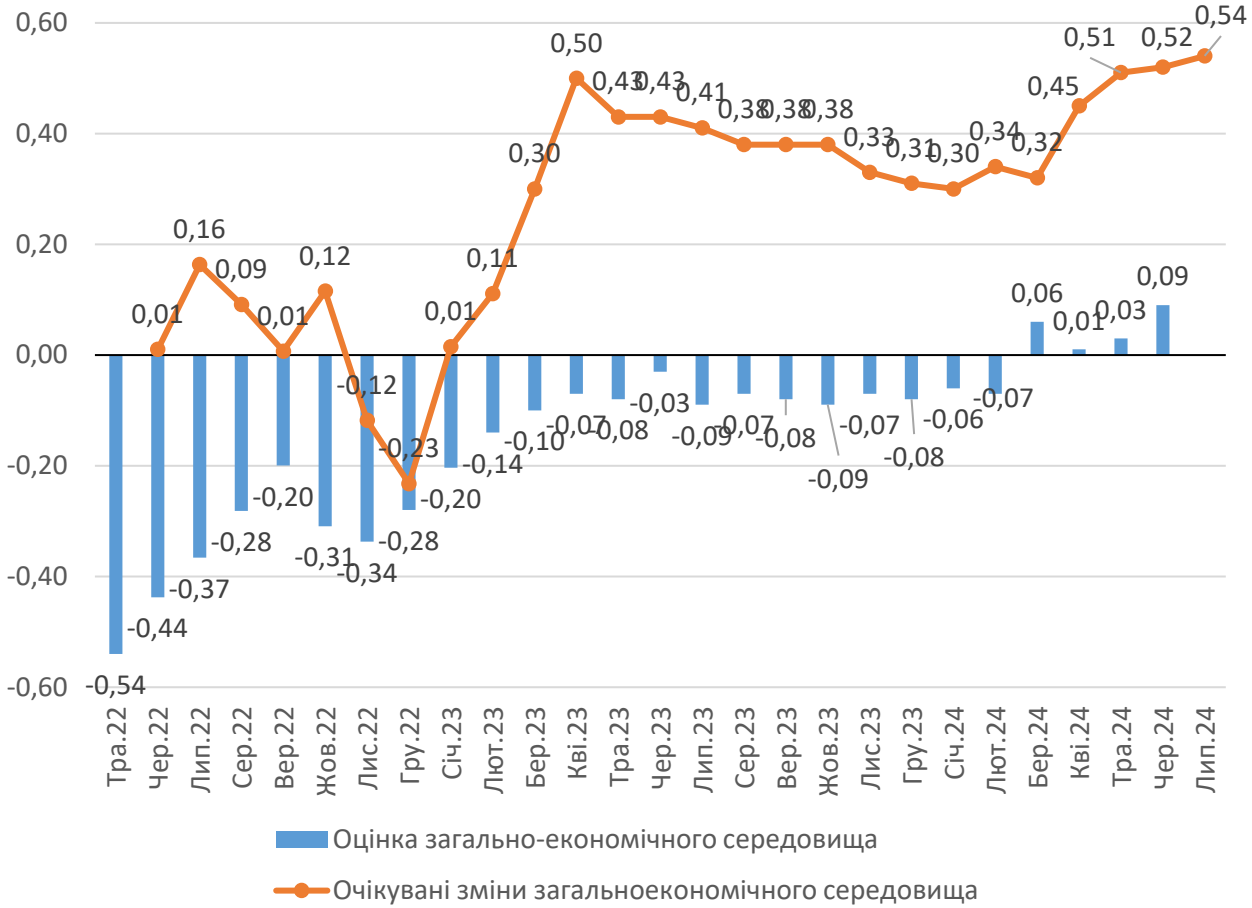

Динаміка змін результатів роботи підприємств та очікування на майбутнє

Головні результати 4: Результати та очікування

Індекс змін виробництва (місяць до попереднього) залишається позитивними, але тенденція до погіршення триває

Очікування щодо виробництва на 3 місяці все ще оптимістичні, але нижчі ніж місяць назад

Тенденція до скорочення персоналу уповільнюється

Труднощі із пошуком працівників відповідної кваліфікації **зменшились**

Індекс змін експорту є позитивним без змін, а очікування у тримісячній перспективі **погіршились**

Очікування щодо **цін сировини** та матеріалів та **цін на готову продукції** вперше **зросли**

Виробництво: поступове погіршення результатів та очікувань

Результати (червень до травня)

- % підприємств, які **нарощували обсяги виробництва дещо зменшився** (із 29,6% до 25,2%)
- % підприємств, що **скоротили обсяги виробництва суттєво не змінився** (13,7% у травні та 12,7% у червні)

Індекс змін зменшився із 0,21 до 0,18

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, **які планують зростання виробництва** в найближчі 3-4 місяці, **суттєво зменшився,** із 47,6% до 39,7%
- % підприємств, які **очікують скорочення обсягів виробництва суттєво не змінився** (4,0% у травні та 5,8% у червні)

Індекс очікуваних змін виробництва істотно зменшився, із 0,47 до 0,38

Виробництво, балансові показники

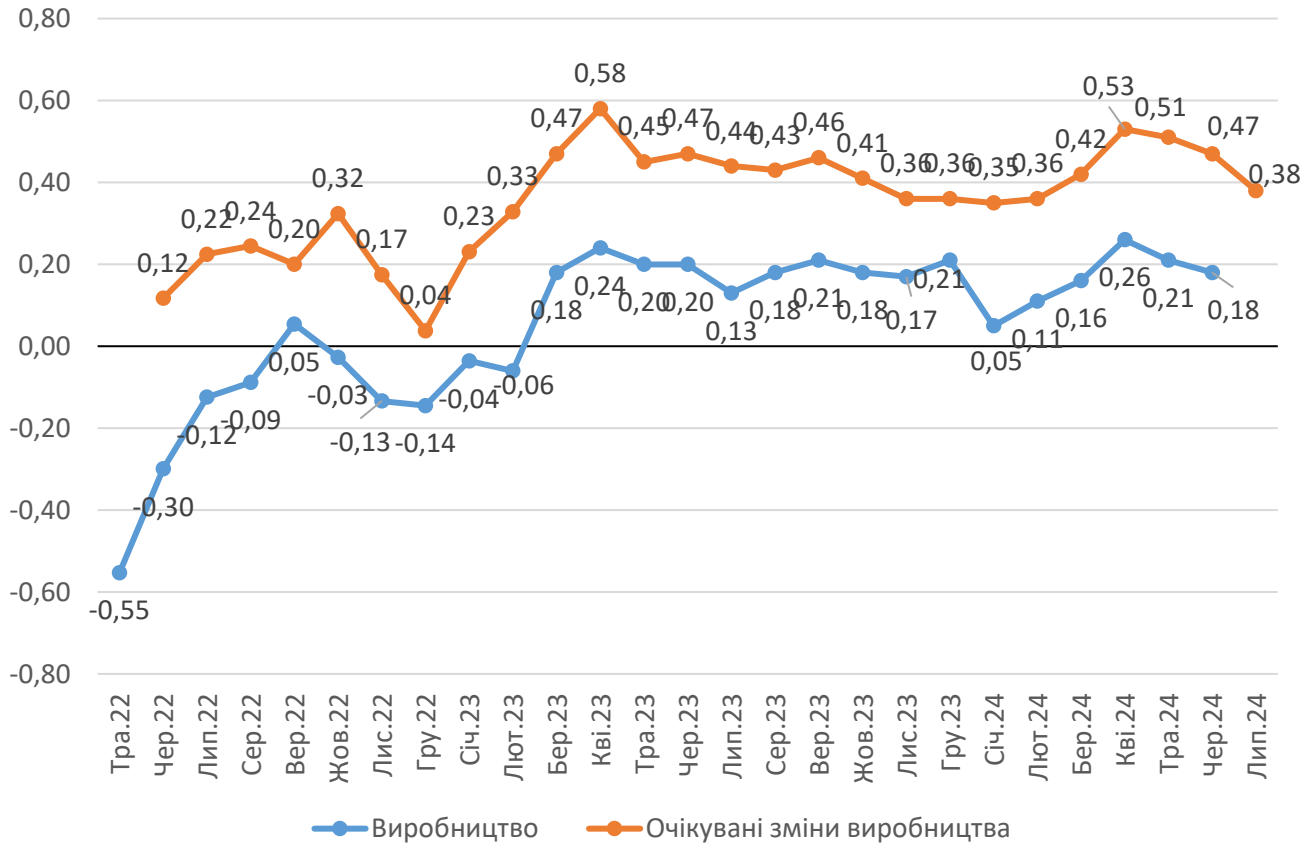

Експорт: результати роботи без істотних змін, очікування погіршуються

Результати (червень до травня)

- % підприємств, що **повідомляють про зростання експорту, дещо зменшився** (із 24,5% до 21,9%)
- % підприємств, що **повідомляють про скорочення експорту, також незначним чином зменшився** (із 17% до 14,7%)

Індекс змін становить 0,11 (було 0,13 у травні)

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **очікують зростання експорту, зменшився** (із 41,5% у травні до 35,1% у червні)
- % підприємств, які **планують скоротити експорт без суттєвих змін** (5,3% у травні та 6,4% у червні)

Індекс очікуваних змін експорту зменшився із 0,41 до 0,32

Експорт, балансові показники

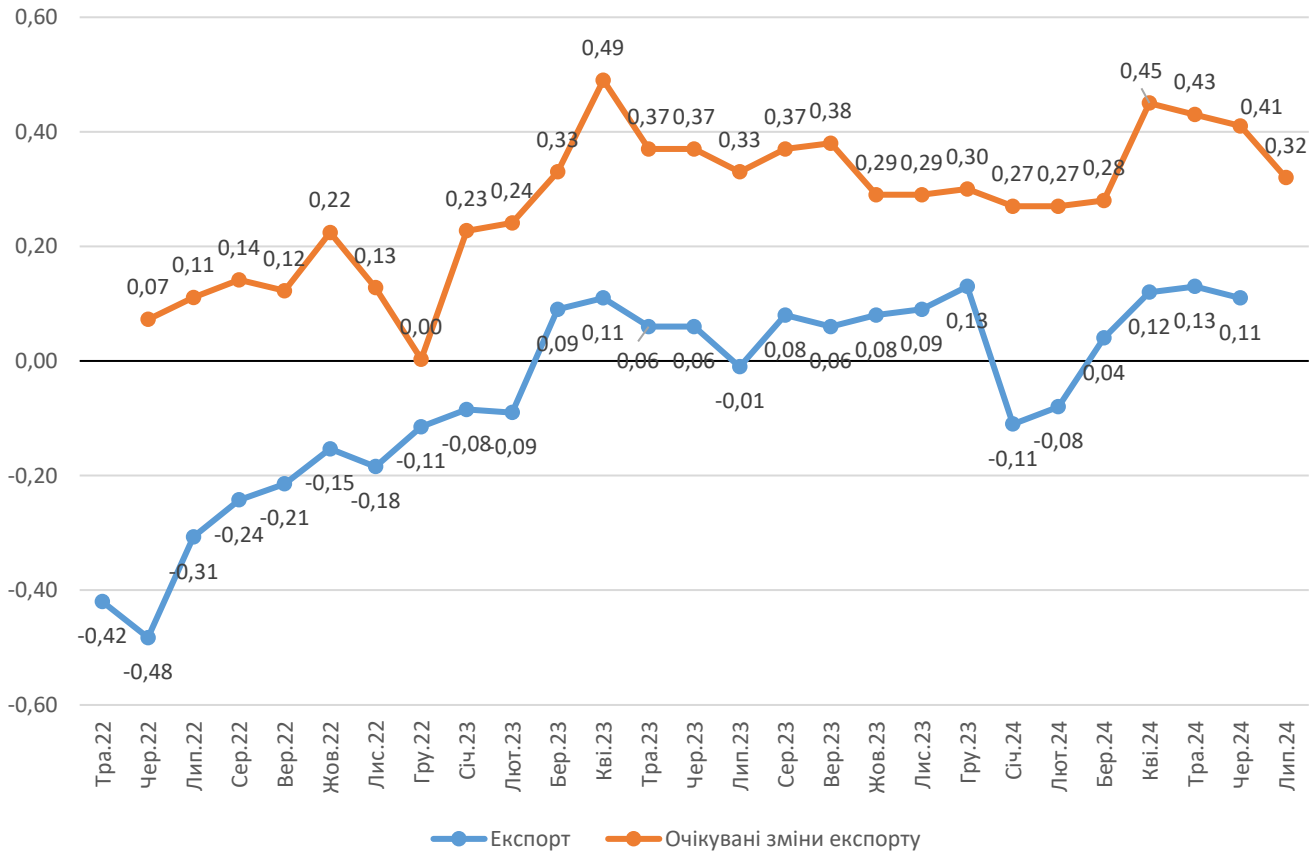

Продажі та нові замовлення: результати та очікування поступово погіршуються

Продажі

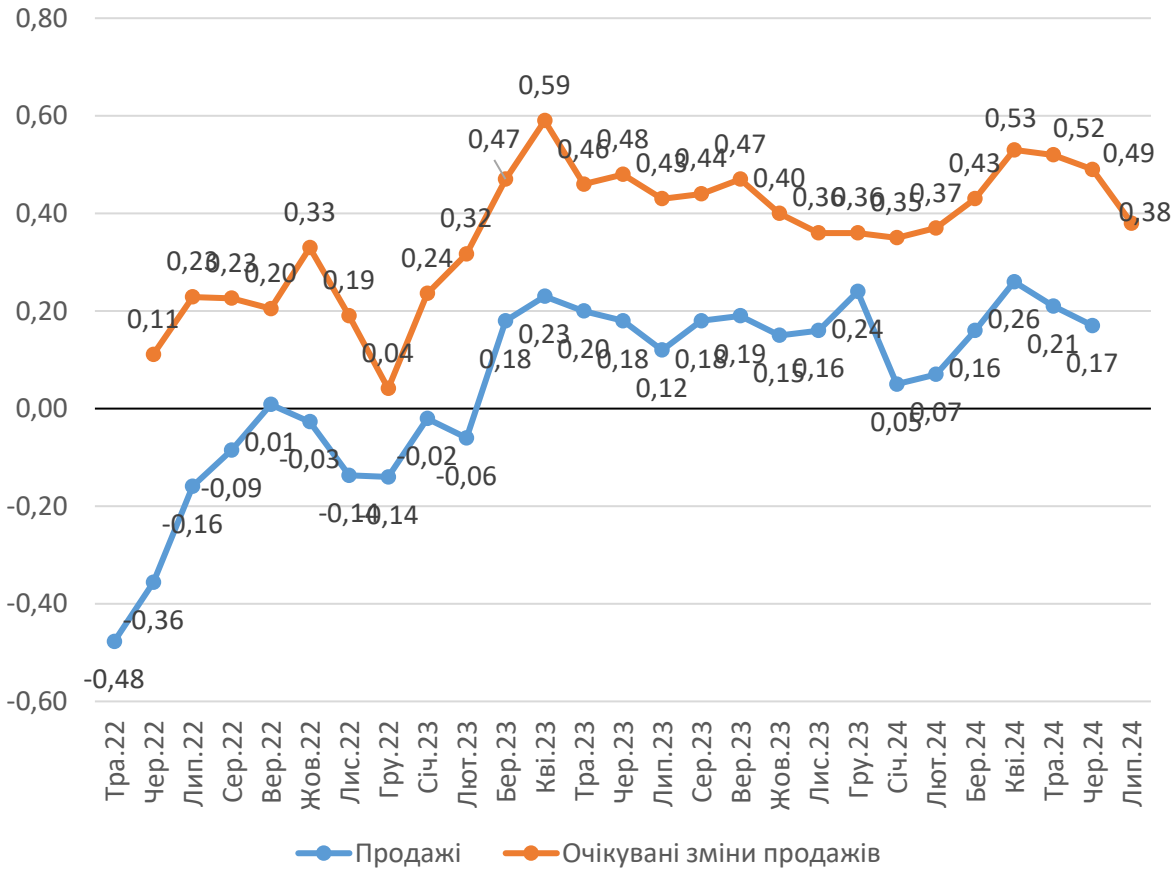

Нові замовлення

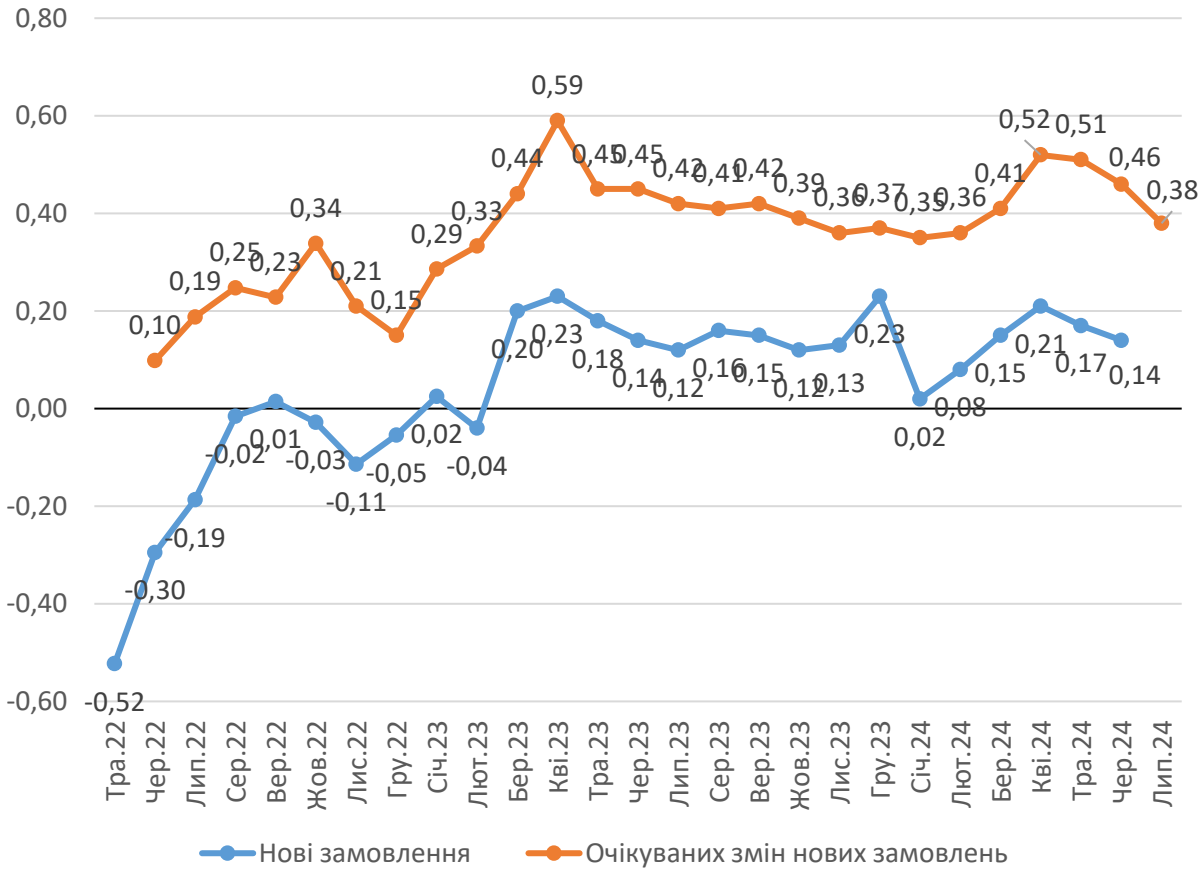

Термін нових замовлень

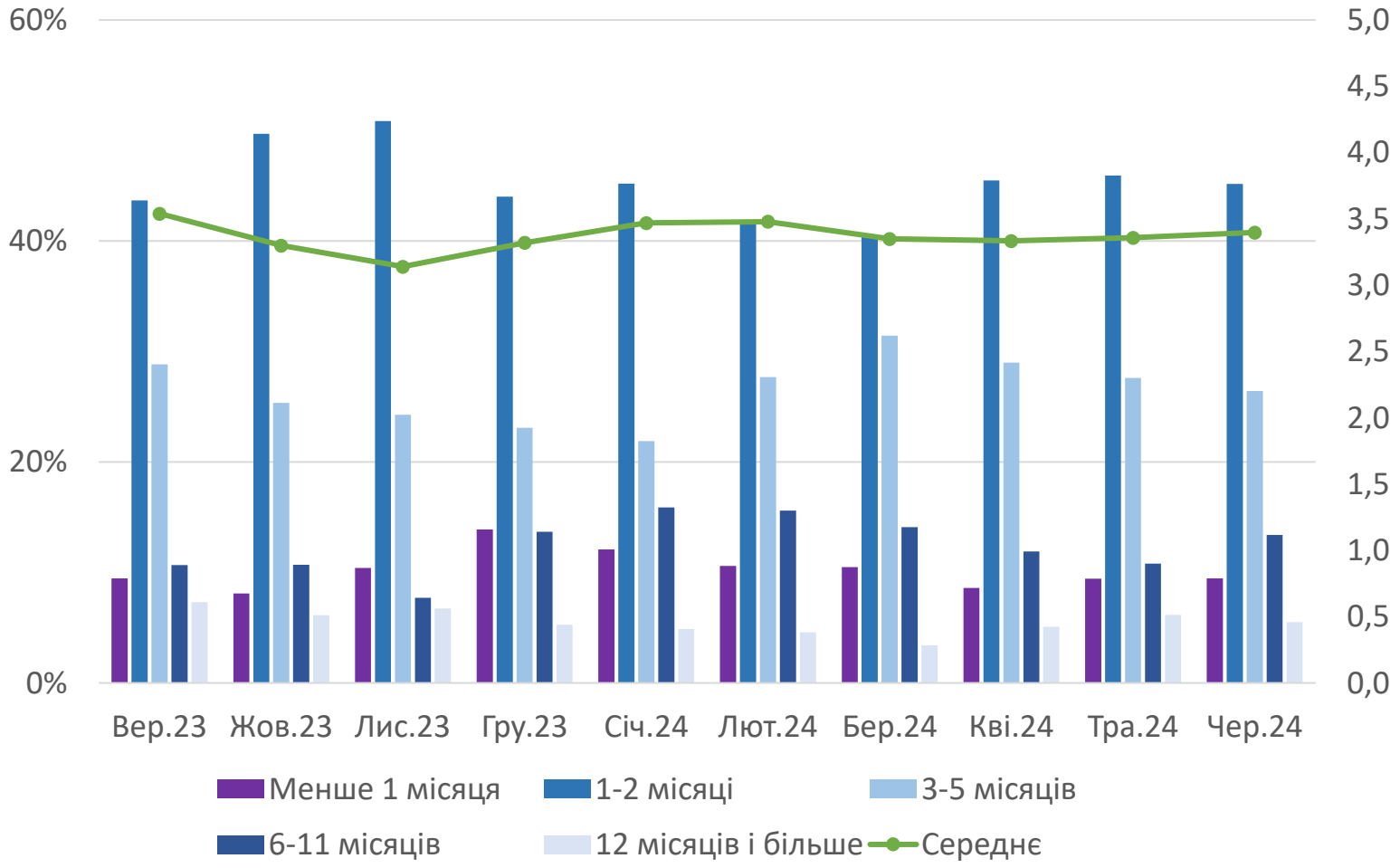

У червні 2024 року портфель замовлень серед опитаних підприємств практично не змінився порівняно з травнем

- **Середній термін нових замовлень склав 3,4 місяці** – це стільки ж, як було в травні, та дещо більше рівня квітня (3,3 місяці)
- **Частка підприємств**, які **мають замовлення не більше ніж на 2 місяці, склала 55%**, що відповідає рівню квітня та травня (54%-55%) та більше, ніж було у березні та лютому (51%-52%)

Динаміка цін

Ціни на сировину та матеріали: очікується істотне зростання

Результати (червень до травня)

- % підприємств, що **повідомляють про зростання цін, дещо зріс,** (із 19,4% до 21,6%)
- % підприємств, які **вважають, що ціни на сировину та матеріали, суттєво не змінюється** (1,5% у травні та 2,1% у червні)
- % **без змін зменшився** із 79,1% до 76,3%

Індекс змін цін на сировину та матеріали не змінився та становить 0,18, як і минулого місяця

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **очікують зростання цін суттєво збільшився, із** (із 13,2% до 21,8%)
- % підприємств, які **очікують на зниження цін залишився без змін** (1,7%, як і у травні)
- % без змін зменшився із 85,1% до 76,4%

Індекс очікуваних змін цін на сировину та матеріали збільшився майже вдвічі, із 0,11 до 0,20

Ціни на сировину та матеріали, балансові показники

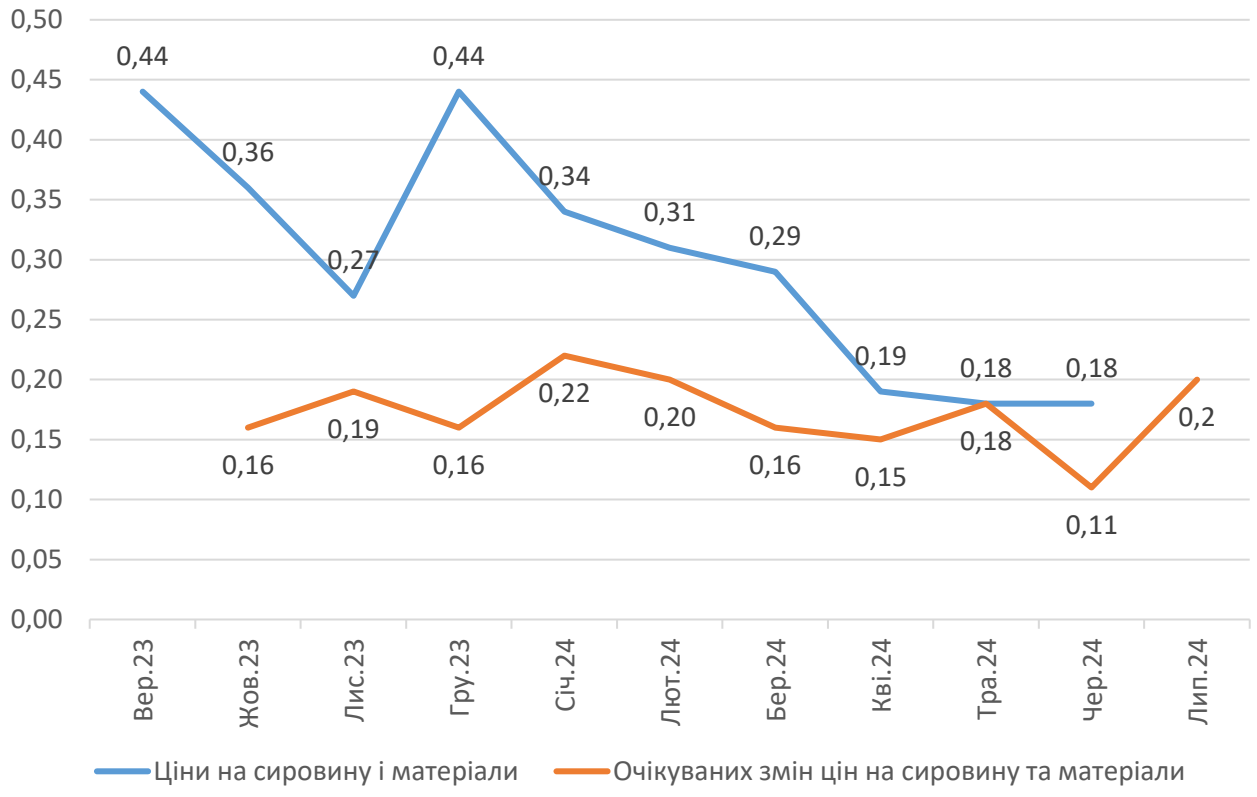

Ціни на готову продукцію: очікується істотне зростання

Результати (червень до травня)

- % підприємств, що **повідомляють про зростання цін на готову продукцію, дещо збільшився** (із 17,9% до 20,2%)
- % підприємств, які вважають, що **ціни на готову продукцію знизились не змінився** (2,1%, як і у травні)
- **% без змін зменшився,** із 80,0% до 77,7%

Індекс змін цін на готову продукцію несуттєво, проте зріс, із 0,16 до 0,18

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **очікують зростання цін збільшився** (із 13,1% до 21,8%)
- % підприємств, які **очікують на зниження цін суттєво не змінився** та становить 1,5% (було 2,3%)
- % **без змін зменшився** із 84,4% до 76,7%

Індекс очікуваних змін цін на готову продукцію збільшився із 0,11 до 0,21

Ціни на готову продукцію, балансові показники

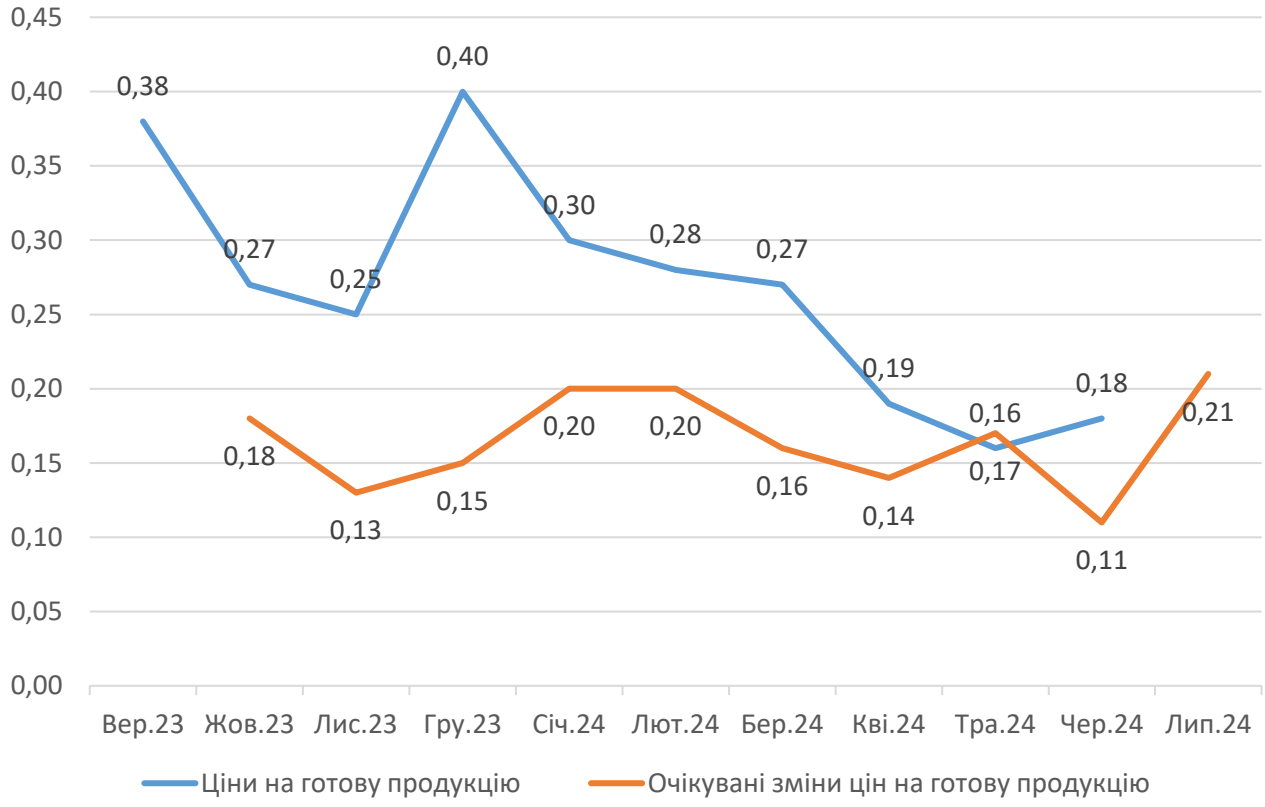

Зайнятість і ринок праці

Зайнятість: тенденція до скорочення працівників уповільнюється

Кількість працівників

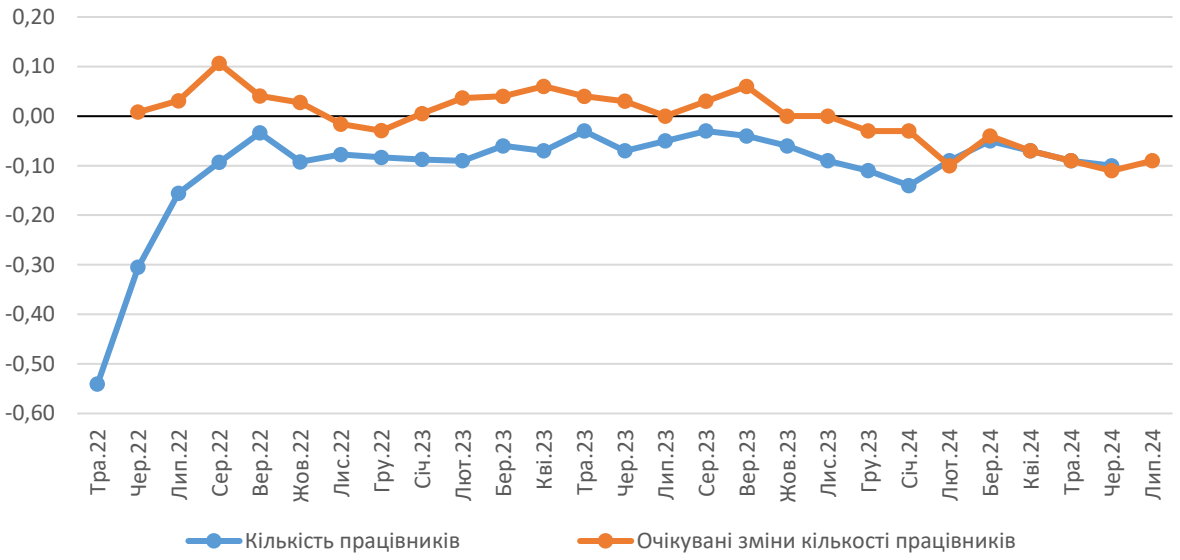

Кількість працівників у вимушених відпустках

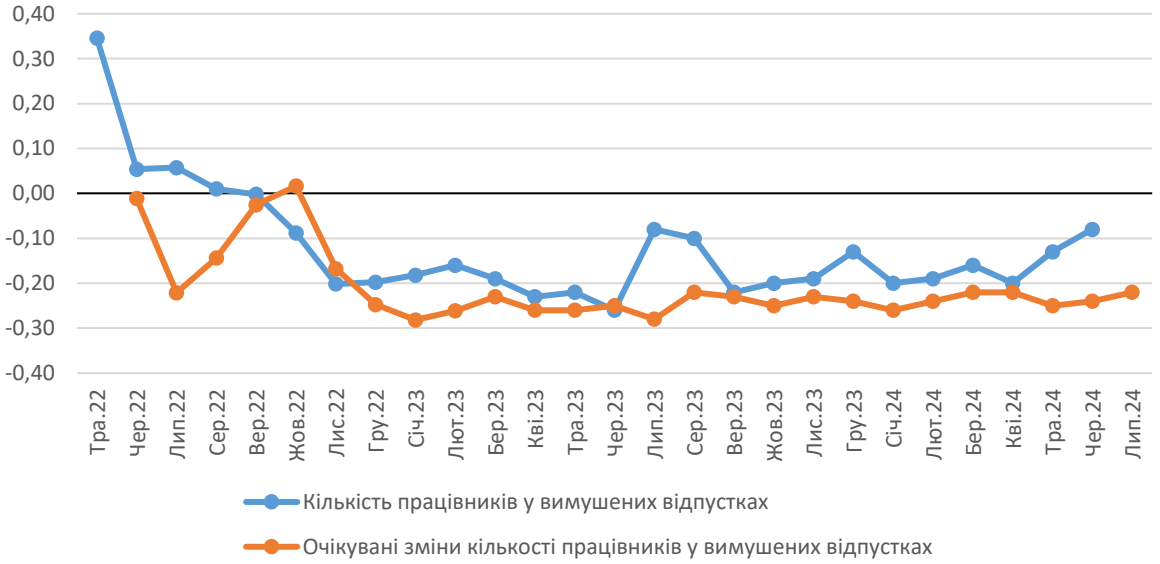

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, що **планують зростання зайнятості в найближчі 3-4 місяці, суттєво не змінюється** (3,0% у травні та 2,4% у червні)
- % підприємств, які **мають намір скоротити чисельність працівників, зменшився** із 12,5% до 9,1%
- % підприємств, **на яких не очікується змін у зайнятості, збільшився** із 84,5% до 88,5%

Індекс очікуваних змін несуттєво збільшився, із -0,11 до -0,09

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **планують збільшити кількість працівників у вимушених відпустках, майже без змін** (0,7% у травні та 1,4% у червні)
- % підприємств, які **планують скоротити працівників у вимушених відпустці, також майже без змін** (24,8% у травні та 23,5% у червні)
- **% без змін становить** 75,1% (було 74,5%)

Індекс очікуваних змін становить 0,22 (було -0,24)

Проблеми з пошуком працівників зменшились

Проблеми при пошуку працівників

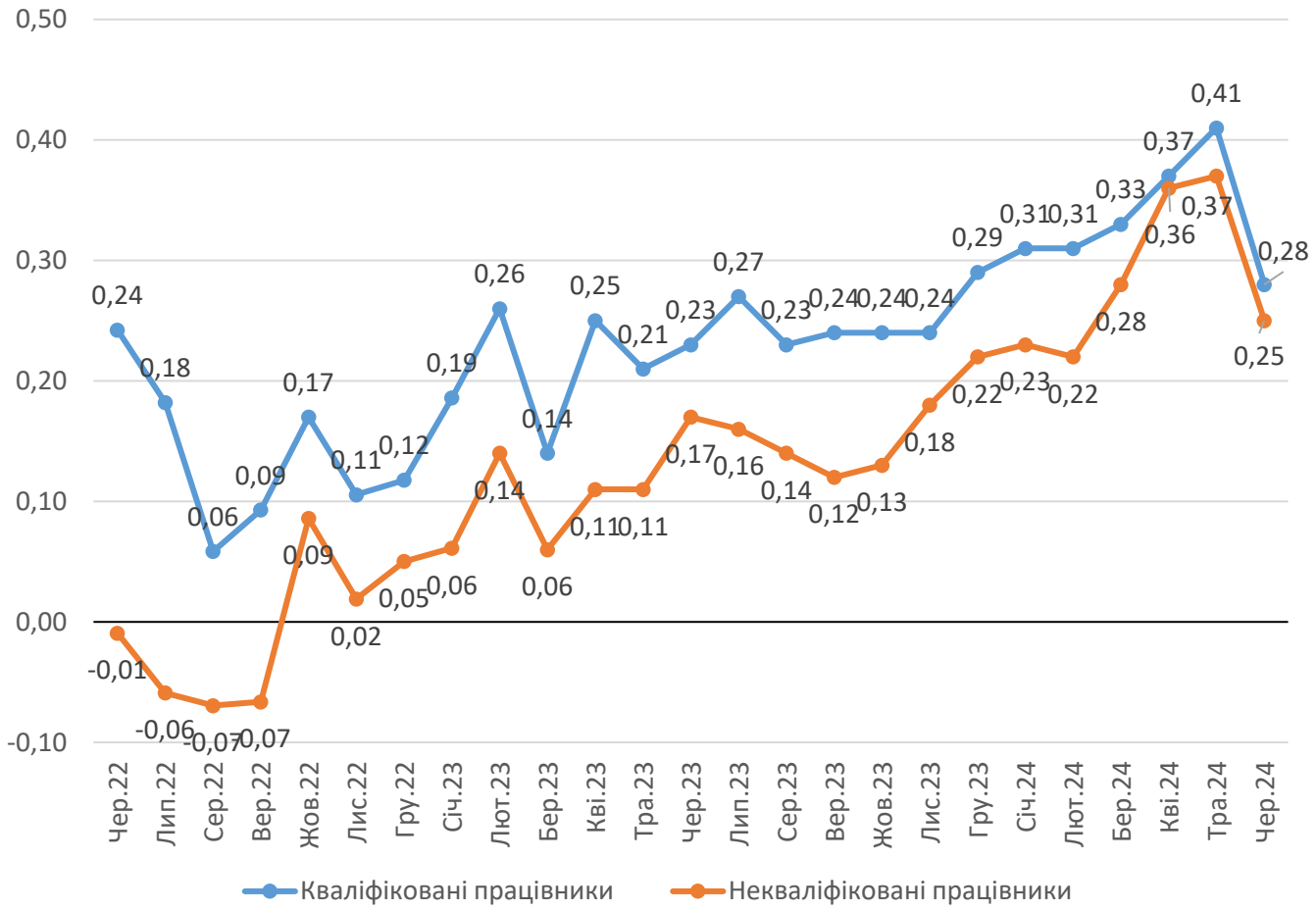

У травні труднощі з пошуком працівників суттєво зменшились

Кваліфіковані працівники:

- % тих, хто повідомив, що таких працівників **знайти складніше, суттєво зменшився** (із 41,1% до 34,6%).
- **% тих, хто** вважає **що кваліфікованих працівників стало легше знайти, зріс** (із 1,7% до 5,4%)
- **% без змін збільшився** із 57,2% до 60%

Некваліфіковані працівники:

- % тих, кому **їх важче шукати зменшився** (із 38,9% до 28,7%)
- % тих, хто повідомив, що їх **легко знайти, залишається без суттєвих змін** (4,7% у травні та 4,8% у червні)
- **% без змін зріс** із 56,4% до 66,4%

Значення «браку робочої сили» як перешкоди зменшилось

- Частка підприємств, які вказали на «брак робочої сили» як на перешкоду зменшилась із 49% до 42%
- **У переліку перешкод «брак робочої сили» опустилась з 2-го на 4-те місце**

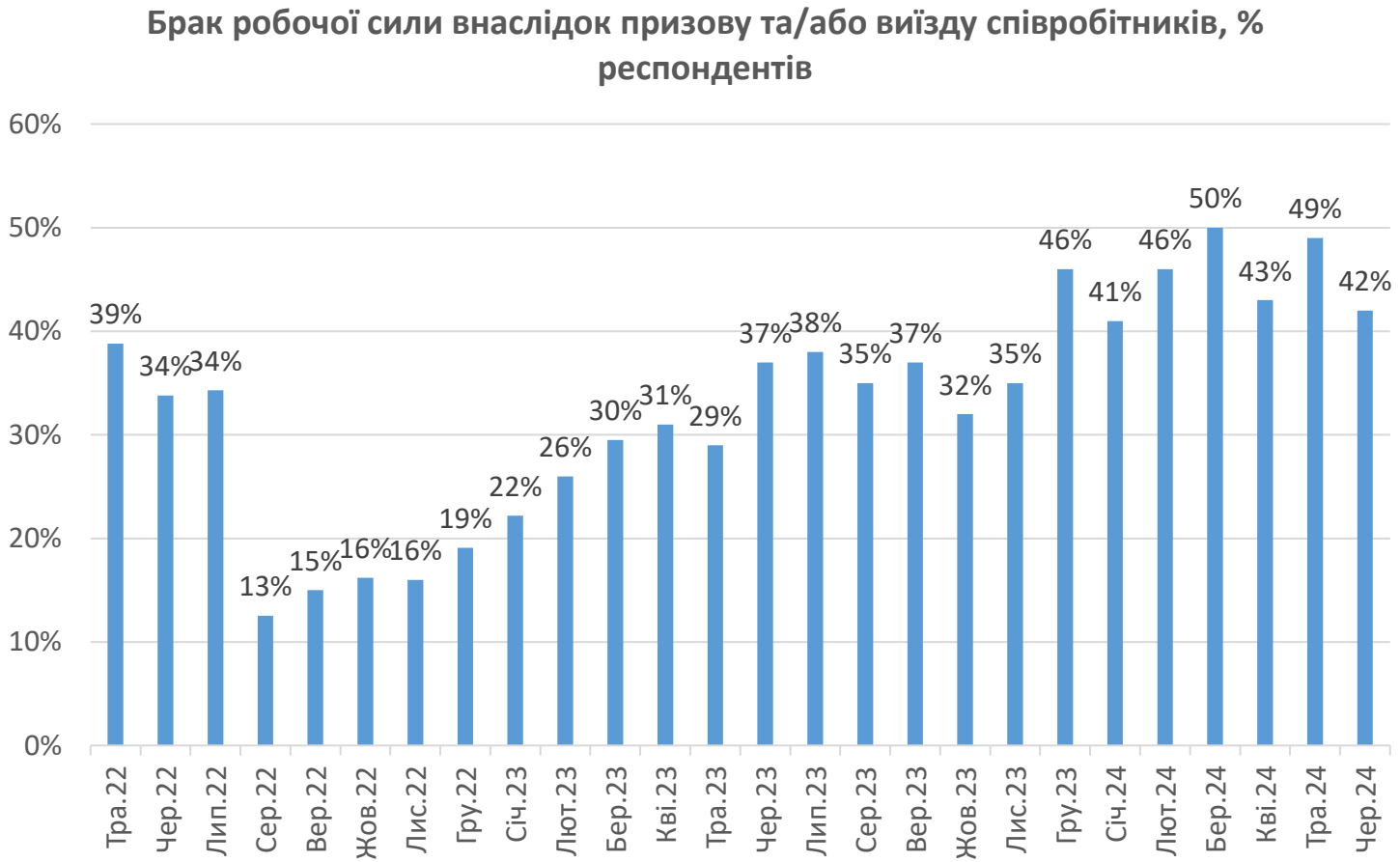

Перешкоди для ведення бізнесу

Головні результати 5: Перешкоди, економічна політика

«Небезпечно працювати» опинилась на 2-му місці рейтингу, із майже незмінним відсотковим значенням (56% у травні та 54% у червні)

«Перебої з електрикою» опинились на 1-му місці рейтингу, піднявшись з 4-го

«Брак робочої сили» зменшився у значенні із 49% до 42% **та опустився з 2-го на 4-те місце**

% підприємств, які обрали **«небезпечно працювати», зменшився для мікро- та малого бізнесу, і суттєво не змінився для великого та середнього бізнесу**

Основні перешкоди для ведення бізнесу у воєнний час, % респондентів

У червні 2024 року відбулись суттєві зміни у трійці лідерів

- **«Перебої з електроенергією»** істотно додали у значенні, збільшившись із 41% до 65% та **перешкода піднялась** із **4-го на 1-ше місце**
- Не дивлячись на те, що перешкода **«небезпечно працювати» суттєво не змінюється у значенні (56% vs 54%) вона все ж таки опустилась з 1-го на 2-ге місце рейтингу**
- Перешкода **«зростання цін на сировину та товари»** із незмінним відсотковим значенням (46%, як і у травні) залишилась **на 3-му місці**
- **«Брак робочої сили» зменшився у значенні** із 49% до 42% **та опустився з 2-го на 4-те місце**
- **Корупція та тиск з боку правоохоронних органів все ще не є суттєвими проблемами**

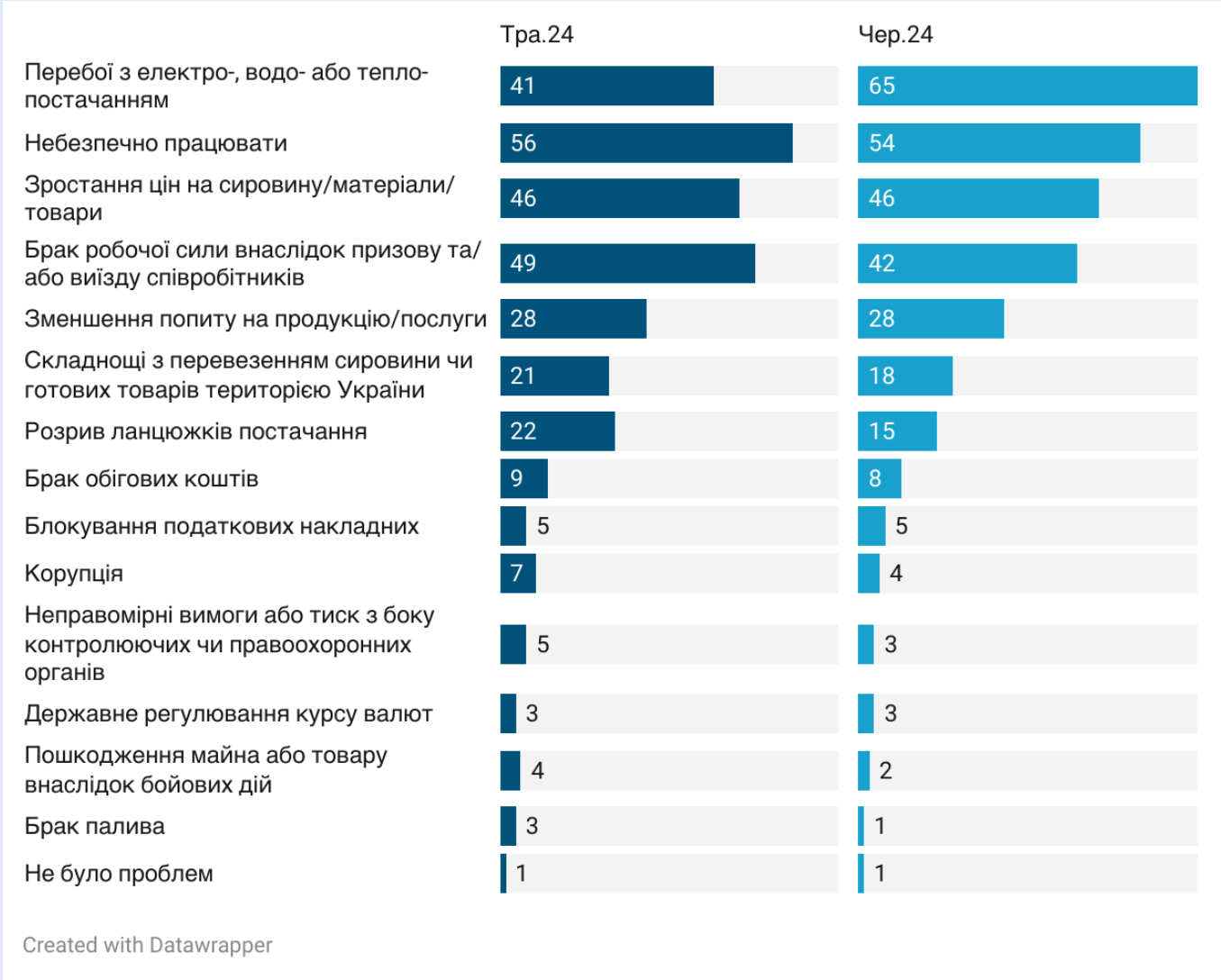

«Небезпечно працювати» поступилась лідерством у рейтингу

- Частка підприємств, які повідомили, що **працювати небезпечно, три місяці поспіль суттєво не змінюється** та становить 54% (було 56% у травні)
- **У переліку перешкод «небезпечно працювати» опустилась з 1-го на 2-ге місце**

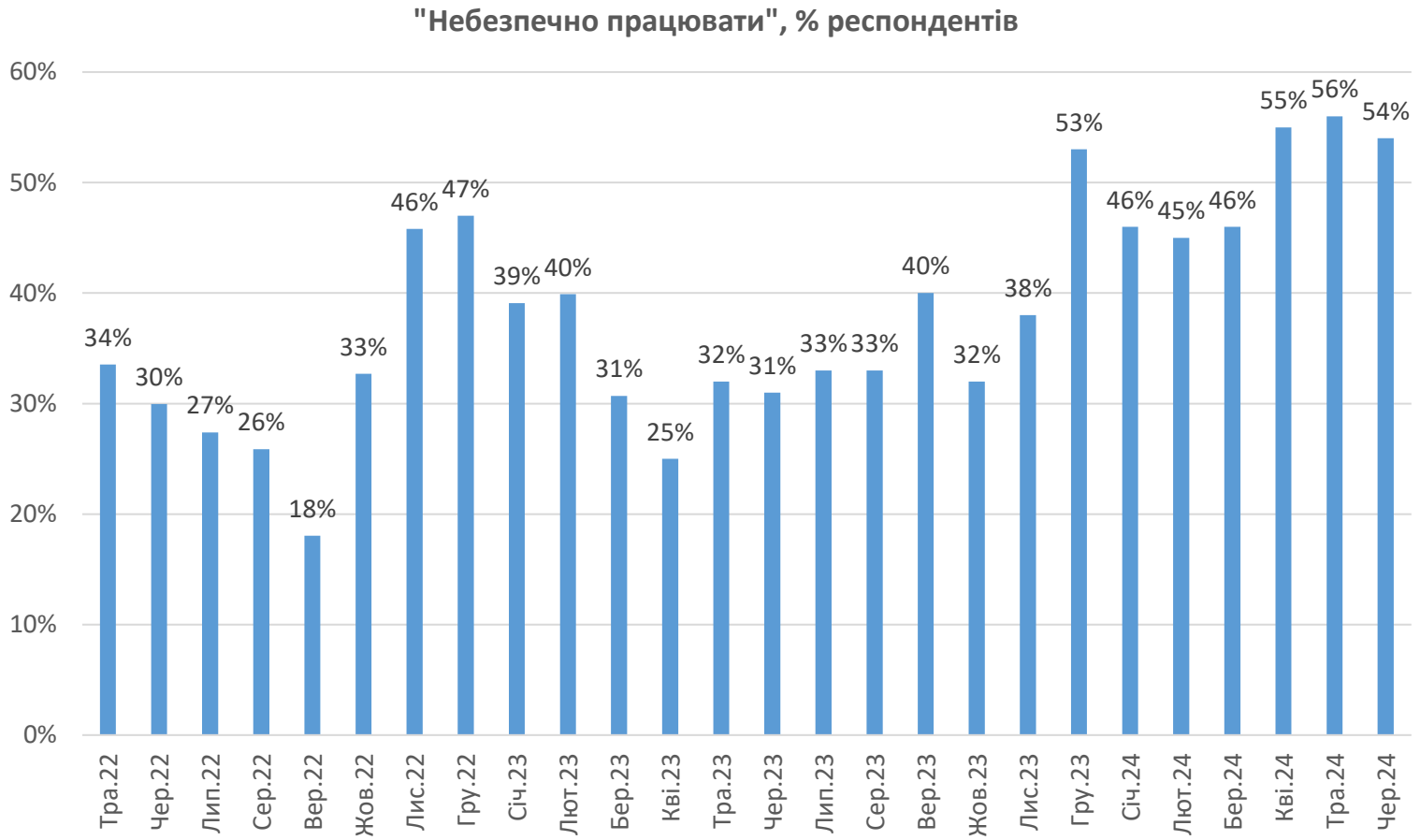

“Небезпечно працювати” у різних вимірах

"Небезпечно працювати" за розміром підприємств, % респондентів

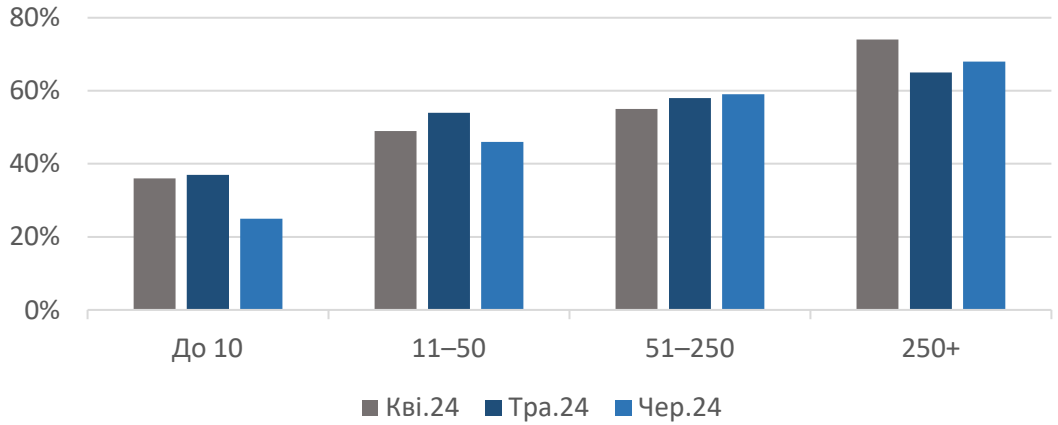

- % підприємств, які обрали **«небезпечно працювати», зменшився для мікро- та малого бізнесу, і суттєво не змінився для великого та середнього бізнесу**

- **80+%** опитаних у **Вінницькій, Полтавській, Запорізькій, Закарпатській та Черкаській областях** вважають небезпечні умови перешкодою для ведення бізнесу

«Небезпечно працювати» за регіоном, % респондентів

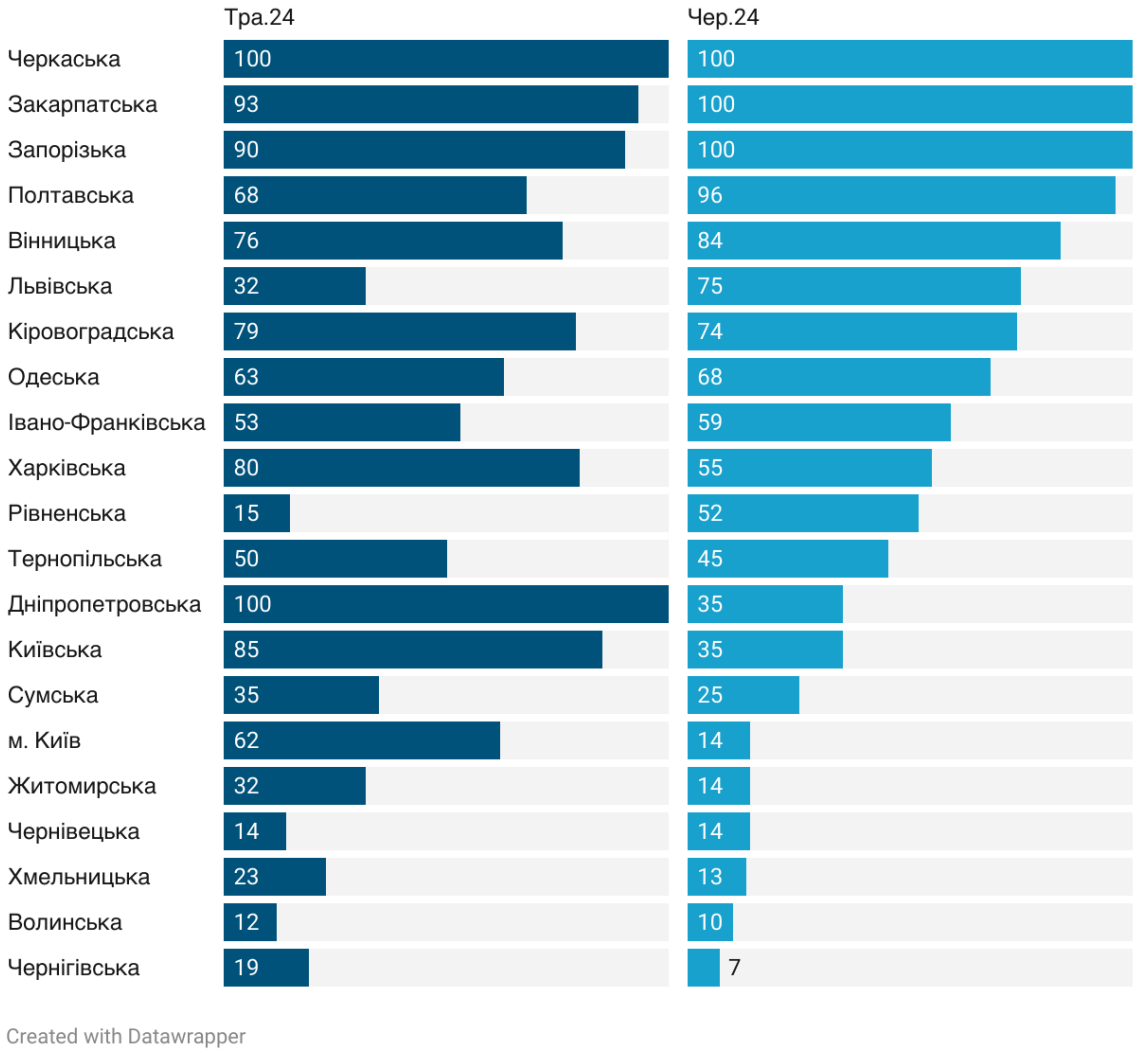

«Зростання цін» зберігає своє місце у рейтингу перешкод

- Частка підприємств, для яких «зростання цін на сировину та матеріали» є перешкодою як і минулого місяця становить 46%
- **У переліку перешкод «зростання цін» залишилось на 3-му місці**

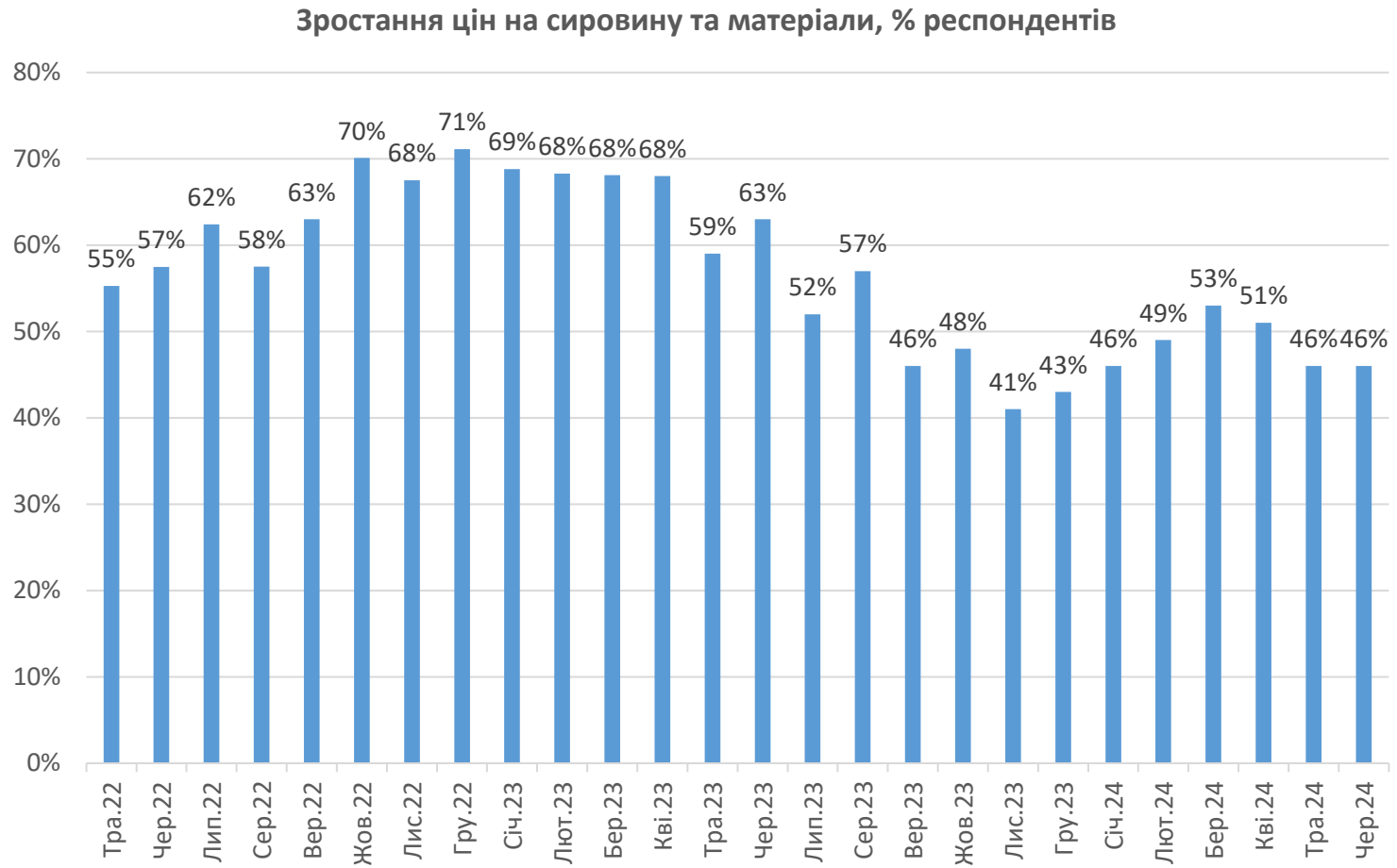

Відключення електропостачання

Головні результати 6: відключення електропостачання

У **переліку перешкод «перебої з електрикою» піднялись з 4-го на 1-ше місце (показник збільшився** із 41% у травні до 65% у червні)

Більше половини (52%) підприємств тимчасово **призупиняли роботу через відключення** електроенергії в травні 2024 року

У травні 2024 року через відключення електроенергії підприємства **втратили 8% загального робочого часу**

Більше втрат зазнають мікро- та малі підприємства. Серед галузей **найбільші втрати** часу в **деревообробки**, **виготовлення будматеріалів** та **поліграфії**

Проблем з електрикою стає дедалі більше

- Частка підприємств, які **повідомили, про перебої з електропостачанням збільшилась** із 41% у травні до 65%
- У **переліку перешкод «перебої з електрикою» піднялись з 4-го на 1-ше місце**

Більше половини підприємств зупиняли роботу через відключення електроенергії

Вплив відключень світла на роботу підприємств (% опитаних)

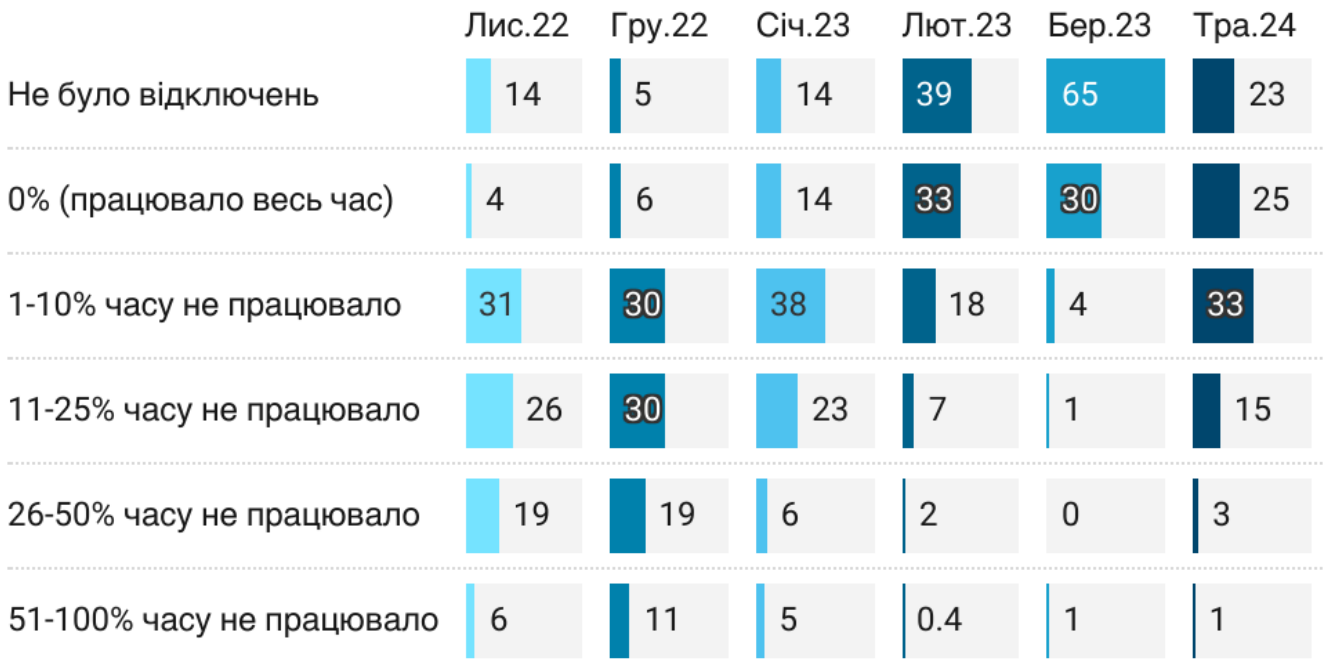

Created with Datawrapper

Більше половини (52%) підприємств тимчасово призупиняли роботу через відключення електроенергії в травні 2024 року:

- 33% підприємств припиняли діяльність лише на 1-10% робочого часу, а 15% зупинилися на 11-25% робочого часу
- У травні близько 1% підприємств не працювали більше половини робочого часу (51-100%)
- Однак 25% підприємств працювали постійно, незважаючи на відключення
- 23% підприємств не мали відключень електроенергії

Втрати робочого часу від відключень

- **У травні 2024 року** через відключення електроенергії підприємства **втратили 8% загального робочого часу**
- Зафіксовано **відмінності між галузями та регіонами**
- **Найбільші втрати** часу через відключення електроенергії відчували підприємства Сумської, Чернігівської та Запорізької областей

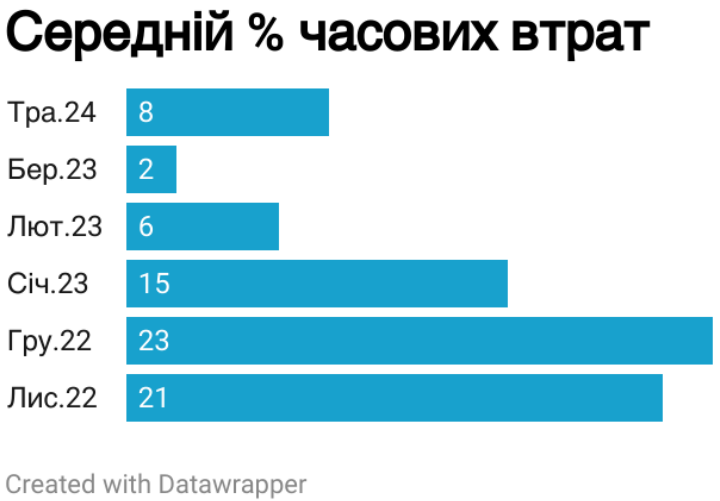

Мікро- та малий бізнес більше страждає від відключень

- Більше втрат досі зазнають **мікро- та малі підприємства**
- Серед галузей **найбільші втрати** часу в **деревообробки**, **виготовлення будматеріалів** та **поліграфії**

% часових втрат, за розміром підприємств

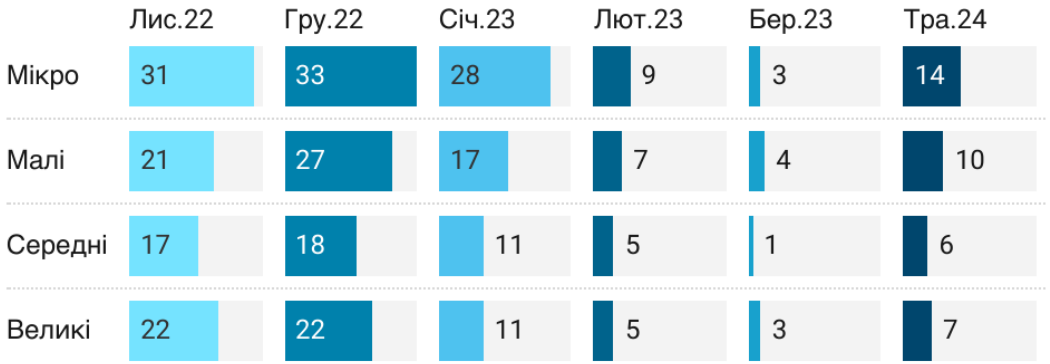

% часових втрат, за галуззю

Економічна політика

Нейтральних оцінок економічної політики Уряду знову стало більше

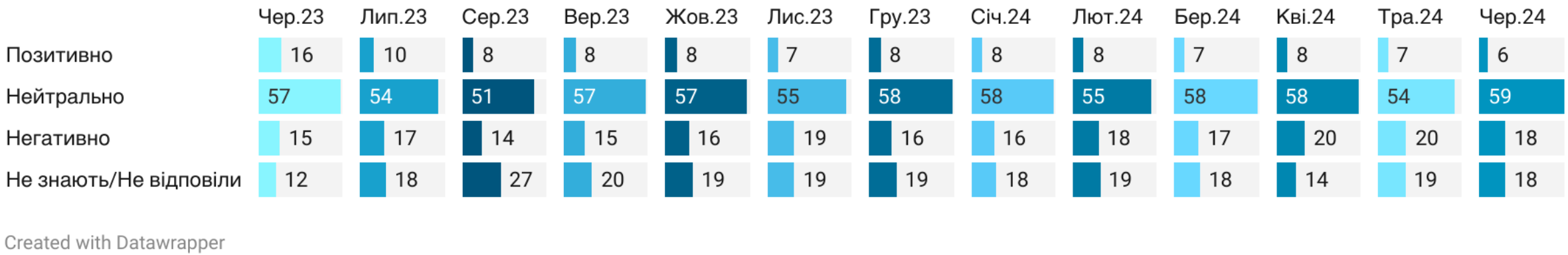

- **Частка позитивних оцінок** політики Уряду щодо підтримки бізнесу становить 6% та **суттєво не змінюється** вже більше року
- **Частка нейтральних оцінок** політики Уряду щодо підтримки бізнесу у червні **збільшилась із** 54% до 59%
- **Частка негативних оцінок несуттєво зменшилась,** із 20% до 18%
- **Зросла частка тих, хто не визначився з відповіддю**, суттєво не змінилась та становить 18% (було 19% у травні)

Сьогодні в Україні держава для бізнесу є...

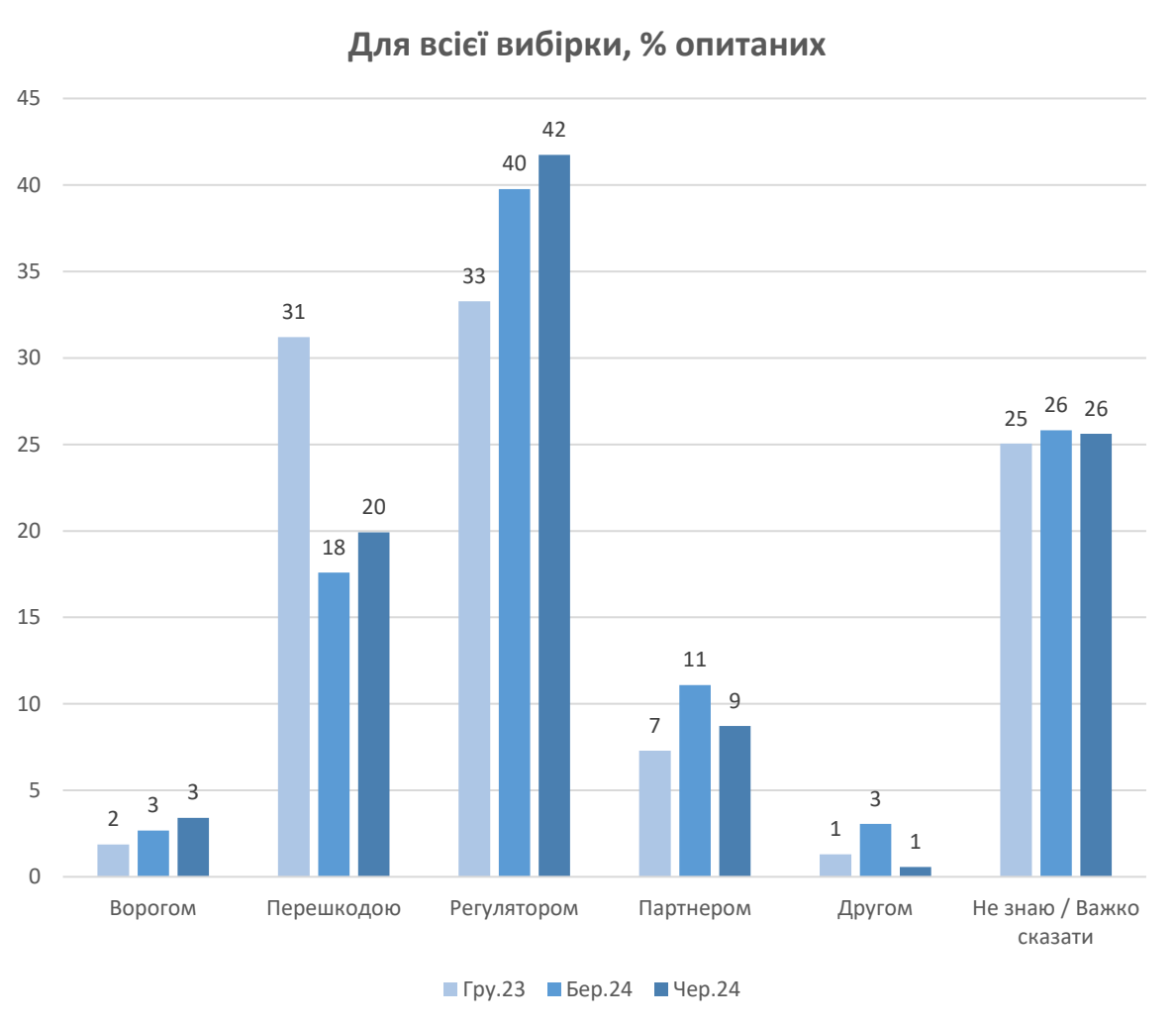

Нове щомісячне опитування підприємств. Методологія

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій буде проводити щомісячне опитування підприємств із **застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень** (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування складається з двох частин – регулярної та спеціальної. Регулярно респонденти відповідають на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників -- випуску (виробництво), реалізації (продажів), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на півроку також будуть у фокусі нашої уваги.

Спеціальна частина Щомісячного дослідження дозволяє отримувати інформацію щодо специфічних тем. Спеціальна частина розглядає проблеми підприємств, вплив війни на обсяги виробництва, експортну діяльність, основні потреби бізнесу та оцінку державної політики..

У цьому дослідженні використовується панельна вибірка, яка включає **500+ підприємств, що розташовані у 21-му з 27-ми регіонів України**, включаючи Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Івано-Франківську, Київську, Кіровоградську, Львівську, Одеську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку та Чернігівську області та місто Київ.

Польовий етап 26-ої хвилі тривав з 17 – 28 червня, 2024 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи у червні з травнем 2024 року, чи іншого показника на момент проведення опитування (червень 2024 року) та давали прогнози на наступні 2 - 3 чи 6 місяців залежно від питання. В окремих питаннях (де це було зазначено) результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року).

Дослідження стало можливим завдяки змінам у плані реалізації проєкту «За чесну та прозору митницю», який фінансувався Європейським Союзом та співфінансувався МФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США) та відбувалось під егідою цього проєкту з травня 2022 року по грудень 2023 року. З січня до квітня 2024 року дослідження відбувалося в рамках проєкту "Екстрена підтримка громадянського суспільства та ЗМІ у відповідь на війну в Україні", який реалізувався завдяки фінансовій підтримці Європейського Союзу.

Наші контакти

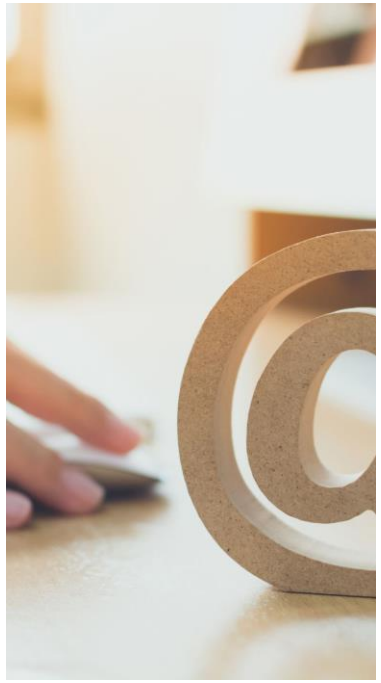

website:	www.ier.com.ua
e-mail:	rubanik@ier.kyiv.ua kuziakiv@ier.kyiv.ua
Facebook:	https://www.facebook.com/IER.Kyiv/
Twitter (in English only):	https://twitter.com/IER_Kyiv